

Nr 170.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1923.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen antaga härvid fogade förslag till

- 1) förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker; samt
- 2) förordning om ändrad lydelse av 9 § och 37 § 2 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 (nr 86) angående tillverkning av brännvin.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

F. V. Thorsson.

Förslag

till

förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340)
angående försäljning av rusdrycker.

Härigenom förordnas, att 46 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skall upphöra att gälla, samt att nedan angivna paragrafer och moment i samma förordning skola erhålla följande ändrade lydelse:

I KAP.

Allmänna bestämmelser.

4 §.

3. Den, som till avsalu äger tillverka rusdrycker, må ej tilldelas rättighet till detaljhandel med sådana drycker.

5. Den, som ej äger undfå tillstånd till försäljning enligt denna paragraf, må ej heller vara styrelseledamot i bolag, som i 17 § sägs, dock gäller vad sålunda stadgats icke i fråga om ecklesiastik ämbets- eller tjänsteman, kyrkobetjänt eller i allmän tjänst anställd lärare.

Är bolag, som i 17 § sägs, aktiebolag, skola vid varje tid aktier med ett röstvärde av mer än fyra femtedelar av röstetalet för bolagets samtliga aktier ägas av personer, som enligt denna paragraf kunna undfå tillstånd till försäljning. Är bolaget handelsbolag, må ej någon, som icke kan undfå sådant tillstånd, vara delägare i bolaget.

8 §.

1. Tillverkare av rusdrycker, så ock partihandelsbolag, som i 12 § sägs, må ej i samband med rörelsens bedrivande annorledes än genom försäljning avhända sig rusdrycker till annan.

10 §.

1. Rusdrycker må till riket införas blott av partihandelsbolag, som i 12 § sägs, samt, efter tillstånd av den i 19 § omfördälda pris- och inköpsnämud, av bolag, som äger rätt till detaljhandel med rusdrycker.

II KAP.

Om partihandel med rusdrycker.

12 §.

1. Partihandel inom riket med rusdrycker må, där fråga ej är om försäljning, som i 13 eller 14 § sägs, bedrivs allenast av för sådant ändamål bildat, i den ordning här nedan sägs antaget aktiebolag (*partihandelsbolag*).

Försäljning för export må bedrivs uteslutande av partihandelsbolag samt av tillverkare, som avses i 13 §.

2. Konungen antager efter därom gjord ansökan ett eller flera partihandelsbolag för viss tid, högst fem år. Ansökan skall före ingången av året näst före det, då försäljningen är avsedd att taga sin början, skriftligen göras hos Konungen. Ansökningen skall vara åtföljd av den för bolaget antagna bolagsordningen.

Missbrukar bolaget sin partihandelsrätt eller varder bolaget försatt i konkurs, må försäljningsrätten av Konungen återkallas att upphöra å tid, som av Konungen bestämmes. Konungen äger ock i sådant fall föreskriva viss annan tid, än nyss sagts, för avgivande av ansökning om rätt att från den tidpunkt, då försäljningsrätten sålunda upphör att gälla, vara partihandelsbolag.

3. Partihandelsbolag må icke avse att bereda delägarna vinning utöver skäligen ränta å de av delägarna tillskjutna kontanta medel.

4. Av den vinst, som å partihandelsbolags rörelse årligen uppstår, må bolaget enligt Konungens medgivande använda viss del till avskrivningar och avsättning till fonder. Vad därefter, och sedan utdelning till bolagets delägare ägt rum, kan återstå av vinsten, skall bolaget efter varje kalenderårs slut inom påföljande juni månads utgång insätta å statsverkets giroräkning i riksbanken.

5. Ej må partihandelsbolag antagas, där ej genom bestämmelse i bolagsordningen eller på annat sätt, som finnes betryggande, åt staten beretts övervägande inflytande å bolagets ledning; och skall bolaget därutöver vid verksamhetens bedrivande vara underkastat den särskilda kontroll från statens sida, som Konungen prövar nödig.

6. Närmare bestämmelser i de i 4 och 5 mom. angivna hänseenden ävensom de ytterligare föreskrifter i avseende å partihandelsbolags verksamhet och drift, som finnas erforderliga, skola intagas i avtal, som upprättas i samband med bolagets antagande. Konungen äger i sådant avtal avgiva försäkran att ej för den tid, avtalet gäller, antaga annat partihandelsbolag.

13 §.

1. Den, som till avsalu äger tillverka spritdrycker, vare skyldig att av det tillverkade till partihandelsbolag försälja vad som icke utföres ur riket eller enligt stadgande i förordningen angående handel med skattefri sprit användes i tillverkarens egen rörelse eller enligt samma förordning försäljes till där avsedd partihandlare.

2. Inom riket tillverkat vin, som icke utföres ur riket, må försäljas allenast till partihandelsbolag.

14 §.

Bolag, som äger rätt till detaljhandel med rusdrycker, må försälja sådana drycker till annan innehavare av rätt till detaljhandel i och för dennes rörelse.

15 §.

Tillverkare, varom i 13 § förmäles, vare skyldig hålla sina handelsböcker med tillhörande verifikationer tillgängliga för av kontrollstyrelsen särskilt förordnat ombud och har att vid utövande av försäljningsrätten ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, kontrollstyrelsen för tillsyn å försäljningen kan meddela.

16 §.

Efter ansökning äger kontrollstyrelsen medgiva, att för konkursbos eller stärbhus räkning eller där eljest särskilda omständigheter föreliggande rusdrycker må för visst fall utan hinder av de i denna förordning givna föreskrifter försäljas till partihandelsbolag eller till bolag, som äger rätt till detaljhandel med rusdrycker.

III KAP.

Om rättigheter till detaljhandel med rusdrycker.

19 §.

2. Vid utövande av sin verksamhet står bolag under överinseende av kontrollstyrelsen och har att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, kontrollstyrelsen i avseende å inköp av, försäljningspris för samt alkoholstyrka hos rusdrycker ävensom angående räkenskapers förande och i

övrigt beträffande bolagets förvaltning eller eljest i de i denna förordning särskilt angivna hänseenden kan meddela.

Närmare bestämmelser angående kontrollstyrelsens verksamhet härutinnan meddelas av Konungen.

För tillsyn och övervakande av bolags inköp av rusdrycker tillsetter Konungen en pris- och inköpsnämnd av högst sju personer. Instruktion för nämnden fastställas av Konungen.

IV KAP.

Särskilda föreskrifter om utminuteriug av rusdrycker.

50 §.

Anhåller någon å honom anvisat utminuteringsställe att få inköpa visst slags rusdryck, som därstädes må till honom försäljas men ej hålles i lager av vederbörande detaljhandelsbolag, vare detaljhandelsbolaget, därest det eljest finner utminuteriug till sökanden kunna ägarum och han som säkerhet för betalningens fullgörande nedsätter det belopp, bolaget kan fordra, pliktigt söka till skäligt pris anskaffa varan.

VII KAP.

Ansvarsbestämmelser m. m.

75 §.

Överskrides rätt till partihandel, varom i 12 eller 13 § sägs, vare straffet böter från och med trettio till och med fem tusen kronor. Åro omständigheterna försvårande eller sker överskridande andra gången eller oftare, må ock dömas till fängelse.

83 §.

1. Rusdrycker, som till riket införas av annan än den, vilken enligt 10 § är berättigad till införsel av sådana drycker, må, därest varan i behörig ordning angivits till tullbehandling, åter utföras. Sker ej återinförsel inom fyra månader, efter det angivning enligt tullstadgan senast skolat ske, hemfaller varan till kronan, och skall för dess räkning med varan förfaras på sätt i 90 § är stadgat.

85 §.

Den, som i följd av bestämmelserna i 15 § undfått del av där avsedd tillverkares räkenskaper och verifikationer, så ock den, som haft eller har att taga befattning med tillsyn å försäljning av rusdrycker, som bedrivs av innehavare av överlåten rättighet, vare förbjudet att, där det ej kan anses påkallat av tjänstens intresse, yppa affärsförhållanden, varom han fått kunskap. Gör han detta och framgår ej av omständigheterna, att han om de affärsförhållanden erhållit kännedom å tid, då han ej innehaft dylik befattning, straffes med böter från och med trettio till och med ett tusen kronor. Sker det för att göra skada eller begagnar han sig av sin kännedom till egen eller annans fördel, må dömas till fängelse.

90 §.

2. Rusdrycker, som enligt denna förordning eller annan författning förklarats förbrutna, skola, därest de äro i försäljningsdugligt skick, hembjudas till bolag, som äger rätt till detaljhandel med rusdrycker, eller till partihandelsbolag. Kunna förbrutna rusdrycker på grund av sin beskaffenhet ej tillhandahållas allmänheten, skola de hembjudas till partihandelsbolag, som till avsalu bedriver rening av brännvin, att av bolaget för tekniskt bruk avyttras. Bolag, till vilket rusdrycker sålunda hembjudits, vare skyldigt att till skäligt pris efter grunder, som av pris- och inköpsnämnden fastställas, inköpa den hembjudna varan. Är värdet så ringa, att det ej kan anses motsvara forslingskostnaderna, skall varan bevisligen förstöras.

Lag samma vare i fråga om försäljning på grund av bestämmelser i tullstadgan eller andra författningar av rusdrycker, som ej förklaras förbrutna.

Med den erlagda köpesumman för rusdrycker, som försålt på grund av stadgande i 83 § 1 mom. eller bestämmelser i tullstadgan, skall i tillämpliga delar förfaras på sätt i tullstadgan föreskrives beträffande köpesumman för gods, som enligt samma stadga blivit genom tullverkets försorg försålt å auktion; skolande, därest enligt tullstadgan viss tid skall räknas från auktionsdagen, tiden i stället räknas från den dag, då betalning kommit tullverket tillhanda.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1924; dock att den kontrollstyrelsen nu tillkommande befogenhet att meddela tillstånd till partihandel med rusdrycker skall upphöra dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk

författningssamling, samt att ansökan om rätt att från och med den 1 januari 1924 vara partihandelsbolag må göras före september månads utgång innevarande år. Utan hinder av vad i denna förordning stadgas, skall den, som av kontrollstyrelsen erhållit tillstånd till partihandel med rusdrycker, där ej annan uppgörelse träffas, bibehållas vid den honom jämlikt 13 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker enligt dess nuvarande lydelse tillkommande uppsägningstid samt vid övriga honom enligt samma förordning tillförsäkrade rättigheter.

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 9 § och 37 § 2 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 (nr 86) angående tillverkning av brännvin.

Häri genom förordnas, att 9 § och 37 § 2 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin skola erhålla följande ändrade lydelse:

9 §.

1. Angående rätt till rening av brännvin gäller vad därom är särskilt stadgat.

2. Kan i fråga om brännvin, som tillverkare jämlikt 13 § 1 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker är skyldig att sälja till där avsett partihandelsbolag, frivillig överenskommelse ej träffas om pris eller leveransvillkor i övrigt, skall, då tillverkaren eller partihandelsbolaget det påfordrar, avgörande träffas av särskild prisenämnd, bestående av sju ledamöter, av vilka två utses av vardera parten. Återstående tre ledamöter, däribland ordföranden, jämte suppleanter för dem förordnas årligen av Kungl. Maj:t.

Kostnaderna för prisenämndens verksamhet gäldas med hälften av vardera parten.

Föreskrifter om nämndens sammankallande och verksamhet utfärdas av Kungl. Maj:t.

37 §.

2. Den, som tillverkar brännvin i sammanhang med pressjästberedning, utan att samtidigt det av Kungl. Maj:t bestämda minsta utbyte av jäst i medeltal erhålles, böte från och med 100 till och med 1,000 kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1924.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

 Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anför:

Rusdrycksförsäljningsförordningens bestämmelser angående partihandelsrätt.

En av de ledande tankarna i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning är att så långt möjligt avlägsna allt privatekonomiskt intresse från detaljhandeln med rusdrycker. Systembolagen, vilkas nettoavkastning, så när som på fem procents utdelning till aktieägarna, oavkortat tillfaller statsverket, hava praktiskt taget erhållit monopol på detaljhandeln med rusdrycker. Nykterhetskommittén, till vars förslag nu gällande rusdrycksförsäljningsförordning i alla väsentliga delar ansluter sig — jag bortser härvid från de av kommittén föreslagna bestämmelserna om kommunal folkomröstning angående rusdryckshandeln eller det s. k. lokala vetot, som ej vunno statsmakternas bifall — ansåg däremot vid den tidpunkt, då förslaget till rusdrycksförsäljningsförordning utarbetades, inga tvingande skäl föreligga för avlägsnandet av det privatekonomiska intresset från *partihandeln* med rusdrycker. Bestämmelserna om partihandel på grund av meddelat tillstånd, vilka bestämmelser återfinnas i rusdrycksförsäljningsförordningens 13 §, fingo därför en sådan avfattning, att partihandelsrätt kan tilldelas även i privatekonomiskt intresse arbetande firmor eller enskilda handlande. De som i första hand härvid skulle ifrågakomma, voro, enligt uttalande av nykterhetskommittén, sådana näringsidkare, vilka tidigare »jämte det de haft rätt till minutförsäljning av vissa slag, förnämligast utländska, finare spritdrycker och viner, jämväl berett dessa drycker ävensom punsch för försäljning». Enligt stadgande i 12 § rusdrycksförsäljningsförordningen tillkommer därjämte utan särskilt tillstånd partihandelsrätt i viss begränsad utsträckning tillverkare av rusdrycker samt den, som bedriver rening av brännvin, ävensom detaljhandelsbolag.

På grund av den koncentration av partihandeln med rusdrycker, som ägde rum under åren närmast före rusdrycksförsäljningsförordningens ikraftträdande, har emellertid det nyss omnämnda stadgandet i 13 § i rusdrycksförsäljningsförordningen aldrig kommit till sådan tillämpning, att tillstånd till partihandel lämnats de av nykterhetskommittén i dess av mig återgivna yttrande åsyftade näringsidkare, d. v. s. de gamla vin- och spirituosafirmorna. Omkring tidpunkten för rusdrycksförsäljningsförordningens ikraftträdande — början av år 1919 — var nämligen situationen den, att aktiebolaget Vin- och spritcentralen, i vilket stamaktierna och därmed röstmajoriteten på bolagsstämman ägdes av aktiebolaget Stockholmssystemet och enligt vars bolagsordning de enskilda aktieägarnas vinstmöjligheter voro begränsade, samt dess dotterbolag inlöst praktiskt taget samtliga de firmor, som tidigare bedrivit vin- eller spirituosaandel i riket. I följd härav utlämnades partihandelsrättigheter allenast till aktiebolaget Vin- och spritcentralen och fyra bolag, i vilka aktiebolaget Vin- och spritcentralen hade övervägande inflytande och vilkas bolagsordningar jämväl stadgade inskränkningar i de enskilda aktieägarnas rätt till vinsten. Från och med ingången av år 1919 råder sålunda det faktiska förhållandet, att partihandelsrätt är upplåten utslutande åt bolag, som stå under viss offentlig kontroll och lämna de enskilda aktieägarna endast en begränsad utdelning.

*Partihandels
koncentration.*

På det närmare förloppet av den koncentrationsrörelse på partihandels område, vars stora drag i det föregående angivits, anser jag mig ej hava anledning ingå, utan får jag i detta avseende hänvisa till bevillningsutskottets utlåtande nr 39 vid 1921 års riksdag.

I fråga om aktiebolaget Vin- och spritcentralens organisation vill jag anföra följande.

Aktiebolaget Vin- och spritcentralen konstituerades i oktober 1917. Aktierna utgjordes dels av stamaktier, som tecknades av aktiebolaget Stockholmssystemet, dels av preferensaktier, som tecknades i öppna marknaden. Stamaktierna voro utrustade med röstövervikt vid bolagsstämman och gävo därigenom sin innehavare det avgörande inflytandet på bolagets ledning. Bland annat kunde härigenom aktiebolaget Stockholmssystemet tillsätta samtliga styrelseledamöter i aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Preferensaktierna berättigade till intill 7 procent ackumulativ utdelning. Återstående vinst skulle, sedan avsättningar till fonder skett, tillfalla stamaktieägarna. Då stamaktierna, som nyss nämnts, tillhörde aktiebolaget Stockholmssystemet, vars nettovinst enligt 1905 års brännvinsförsäljningsförordning liksom enligt nu gällande lagstift-

*Spritcentra-
lens organisa-
tion till mitten
av år 1920.*

ning inlevererades till statsverket, kom härigenom i sista hand överskottet på aktiebolaget Vin- och spritcentralens rörelse staten till godo. Att detta förhållande skulle bestå även för framtiden, hade aktiebolaget Stockholmssystemet betygat i en skrivelse i augusti 1917 till dåvarande chefen för finansdepartementet, däri förklarats, att bolaget icke ämnade frånhända sig stamaktierna i aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Bolaget vore dock villigt att, när så påfordrades, överlämna ifrågavarande aktier till statsverket till parikurs eller att, om tillstånd därtill gåves, inleverera dem såsom vinstmedel.

*Vin- och sprit-
centralens
nuvarande
organisation.*

Sådan förblev aktiebolaget Vin- och spritcentralens organisation till mitten av år 1920, då genom vissa synnerligen betydelsefulla förändringar i bolagsordningen bolaget fick sin nuvarande utformning. Aktiebolaget Stockholmssystemet hade i skrivelse, dagtecknad den 20 december 1919, till chefen för finansdepartementet meddelat, att bolaget funne det önskvärt, att det befriades från det direkta engagemanget i aktiebolaget Vin- och spritcentralen, och framlagt förslag till åtgärder för realiserande av detta önskemål. Redan tidigare samma år hade kontrollstyrelsen i skrivelse till chefen för finansdepartementet givit uttryck åt den uppfattningen, att tidpunkten vore inne för staten att övertaga stamaktierna i aktiebolaget Vin- och spritcentralen och därmed bestämmänderätten över partihandeln med spritdrycker och viner.

Det förslag, som avgivits av aktiebolaget Stockholmssystemet, godkändes den 5 mars 1920 av Kungl. Maj:t med åtskilliga modifikationer, avseende, bland annat, att ytterligare öka statens inflytande å aktiebolaget Vin- och spritcentralens ledning.

Den nya ordningen innebar, att stamaktierna i aktiebolaget Vin- och spritcentralen av aktiebolaget Stockholmssystemet överlätos till ett konsortium, bestående av tio av Kungl. Maj:t godkända personer. I samband härmed begränsades genom ändring av bolagsordningen, vilken torde fogas såsom bilaga I till statsrådsprotokollet, utdelningen å stamaktierna till högst det belopp, som motsvarade genomsnittlig aktiebelåningsränta för räkenskapsåret, uträknad av riksbanken. Bestämmelsen om begränsad utdelning till preferensaktieägarna bibehölls. En ny bestämmelse infördes i bolagsordningen om att återstående vinst skulle, efter det avsättningar till reservfond och pensionsfond blivit gjorda, i den mån den ej användes för inlösen av preferensaktier eller för sådant ändamål avsattes, inlevereras till statskontoret för statsverkets räkning. Antalet styrelseledamöter ökades till åtta med fyra suppleanter. Av de åtta ledamöterna berättigades Kungl. Maj:t att utse

fyra, däribland ordföranden och vice ordföranden; av suppleanterna skulle Kungl. Maj:t utse två. Vid lika röstetal inom styrelsen skulle ordföranden äga utslagsrösten. Av bolagets fyra revisorer skulle Kungl. Maj:t äga utse två och av de fyra revisorssuppleanterna likaledes två. För att åt staten bevara möjligheten att, i händelse så befundes lämpligt och önskvärt, inlösa stamaktierna och för att tillgodose vissa andra önskemål avslöts vidare mellan staten, aktiebolaget Stockholmssystemet och det konsortium, till vilket Stockholmssystemet överlätit stamaktierna, ett särskilt avtal.

Genom avtalet, som torde fogas såsom bilaga II till statsrådsprotokollet, förbundo sig köparna av stamaktierna att icke överlåta stamaktierna till annan än statsverket eller av Kungl. Maj:t godkänd person. De förbundo sig vidare att, när helst statsmakterna så påfordrade, överlåta samtliga stamaktier till parikurs; dock under förbehåll att statsverket åtog sig att av de preferensaktieägare, som inom viss tid så påfordrade, inlösa dem tillhöriga preferensaktier till deras nominella värde. Köparna förbundo sig slutligen att vid bolagsstämma låta talan för samtliga stamaktier föras av en enda av köparna därtill utsedd person. Genom sistnämnda bestämmelse vanns bland annat garanti för att den hälft av styrelsen, som ej utsågs av Kungl. Maj:t, skulle komma att utses av de av Kungl. Maj:t godkända innehavarna av stamaktierna, varigenom ett till syften och önskemål oberäkneligt inflytande på bolagets ledning av dem, som genom aktieköp i öppna marknaden blivit preferensaktieägare i bolaget, förhindrades.

Den utveckling i fråga om partihandeln med rusdrycker, för vars huvuddrag jag i det föregående redogjort, har, så betydelsefull och genomgripande som den varit, ej kunnat försiggå utan att statsmakterna vid olika tillfällen haft anledning taga ställning till densamma. Om vad härvid förekommit, anser jag mig böra i korthet erinra, varvid jag dock vill inskränka mig till att beröra vad som skett efter aktiebolaget Vin- och spritcentralens bildande.

*Partihandelns
koncentration
och stats-
makterna.*

Vid tillkallandet den 31 december 1917 av sakkunniga för utredning av frågan, i vad mån på grund av den nya rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande ersättning borde utgå till därav berörda yrkesgrupper, uttalade dåvarande chefen för finansdepartementet, bland annat, följande:

Det vore obestriddigt, att såväl ur nykterhetssynpunkt som med hänsyn till det allmännas ekonomiska intresse undvikande av privata partihandlare vore önskvärt. En intressekonflikt mellan det allmännas intresse och det enskilda förvärvs-

intresset torde här svårligen kunna undvikas. På grund härav vore under övervägande ett förslag om en sådan organisering av partihandeln, att jämväl denna komme att handhavas av organ, som i sitt förhållande till det allmänna mer eller mindre bleve jämställt med detaljhandelsbolagen.

Efter att hava erinrat om aktiebolaget Vin- och spritcentralens och dess dotterbolags organisation och dittillsvarande verksamhet framhöll departementschefen vidare:

De sakkunniga borde undersöka, huruvida möjlighet förefunnes för frivillig överenskommelse mellan aktiebolaget Vin- och spritcentralen och övriga återstående vin- och spirituosa-handlande om förvärvande av nämnda firmors lager m. m. och övertagande av deras personal, allt för det nämnda bolagets räkning.

1918 års
riksdag.

År 1918 bragtes frågan inför riksdagen. I motion (nr 137) i andra kammaren hemställdes, »att riksdagen måtte fatta beslut om sådant förtydligande av gällande lagstiftning, att partihandeln med alkoholhaltiga drycker (utom egentligt brännvin), må, i enlighet med av fjolårets riksdag antagna bestämmelser, oförhindrat utövas av enskilda näringsidkare». Motionen avstyrktes emellertid av bevillningsutskottet och avslogs av bägge kamrarna. Bevillningsutskottet, vars hemställan bifölls av andra kammaren, anförde i sin motivering bland annat följande:

Utskottet vore ej övertygat därom, att det vore lämpligt eller önskvärt, att några hinder lades i vägen för den utveckling, som faktiskt ägde rum. Utskottet hölle före, att även med en omläggning av partihandeln i den riktning, som skedde, hanteringens kvalitetsstandard kunde upprätthållas och vore förvissat om, att, därest partihandeln utövades av ett fåtal, under offentlig kontroll stående bolag med begränsad vinstandel, åtskilliga dittillsvarande osunda företeelser på ifrågavarande område, såsom varuförfalskning och varuförsämring, anbringande av missvisande etiketter m. m., skulle komma att upphöra.

Mot utskottets motivering reserverade sig fyra av utskottets ledamöter. I reservationen, som godkändes av första kammaren, uttalades bland annat:

Erfarenheten hade ej dittills visat, att några verkliga olägenheter vore förknippade med koncentrationen. Det kunde även enligt reservanternas mening antagas, att, därest partihandeln utövades av ett mindre antal, under offentlig kontroll stående bolag med begränsad vinstandel, åtskilliga dittillsvarande osunda företeelser på ifrågavarande område, såsom varuförfalskning och varuförsämring, anbringande av missvisande etiketter m. m. komme att upphöra. Skulle emellertid erfarenheten giva vid handen, att sådana förväntningar ej uppfylldes, eller att den konsumerande allmänhetens berättigade anspråk icke tillgodosåges, ansåges det utslutet, att icke kontrollstyrelsen skulle veta att åvägabringa erforderlig rättelse bland annat genom begagnande av sin befogenhet att lämna nya medgivanden till partihandel med vin eller spritdrycker.

Redan vid denna tidpunkt ställde sig sålunda riksdagen välvillig mot de åtgärder, som vidtagits i syfte att avlägsna det privatekonomiska intresset från partihandeln med rusdrycker, och ansåg att vissa betydande fördelar härigenom kunde vinnas.

På grund av framställd interpellation hade jag vid 1919 års riksdag anledning att själv uttala mig i partihandelsfrågan. Efter att hava lämnat en redogörelse för vad som dittills förekommit framhöll jag, att för fullföljande av nykterhetsreformen av år 1917 jag ansåge det betydelsefullt och fördelaktigt, att särskilt genom aktiebolaget Vin- och spritcentralens tillkomst en koncentration skett inom branschen. Jag uttalade ock, att garantier föreläge, för att de allmänna intressena skulle bliva vederbörligen tillvaratagna uti aktiebolaget Vin- och spritcentralens verksamhet. Det oaktat vore det riktigast, att riksdagen bereddes tillfälle att pröva, huruvida statsverkets kontrollerande ställning till detta bolag borde, på annat sätt än som då skedde, komma till uttryck. Jag angav vidare i interpellationssvaret min avsikt att söka få hela frågan förelagd 1920 års riksdag.

1919 års
riksdag.

Jag blev emellertid icke i tillfälle att till sagda riksdag framföra annat än frågan om ersättning åt vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning. I mitt uttalande till statsrådsprotokollet angående propositionen i berörda fråga anförde jag, att, i fråga om de firmor och enskilda, som vore att räkna till vin- och spirituosabranschen i egentlig mening, ersättningsspörsmålen genom aktiebolaget Vin- och spritcentralens dittillsvarande förfarande och av bolaget lämnade utfästelser kunde anses hava erhållit en sådan lösning, att någon särskild åtgärd från statsmakternas sida icke vore erforderlig. I sitt beslut i anledning av nämnda proposition anslöt sig ock riksdagen till denna uppfattning.

1920 års
riksdag.

På grund av motioner i båda kamrarna (nr 58 i första kammaren, nr 96 i andra kammaren) blev frågan om partihandeln med rusdrycker lämpliga ordnande ånyo föremål för prövning vid 1921 års riksdag. Motionerna avslagos av riksdagen, som dock samtidigt beslöt att an hålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, på vad sätt det allmännas inflytande inom den förefintliga faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bäst kunde ordnas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Ur riksdags-skrivelsen anser jag mig böra anföra de delar, däri riktlinjerna för utredningen angivas.

1921 års
riksdag.

Riksdagskri-
velsen 1921.

»Ur saklig synpunkt har riksdagen, i likhet med vad riksdagen i sitt ovan återgivna uttalande av år 1918 framhållit, ansett, att den koncentration av parti-handeln till ett fåtal bolag med begränsad utdelning, som ägt rum, varit till gagn och väsentligt underlättat genomförandet av den nya rusdryckslagstiftningen. Det privatekonomiska intressets avlägsnande från handeln med rusdrycker har länge varit en ledande princip i svensk rusdryckslagstiftning, även om dess fulla tillämpning varit förenad med stora svårigheter. Att principen på grund av den utveckling, som ägt rum under de sista åren, kunnat vinna tillämpning jämväl på parti-handels område, har riksdagen ansett vara enbart fördelaktigt.

Genom det sätt, på vilket koncentrationen av parti-handeln ägt rum, har ock det allmänna vunnit den betydelsefulla fördelen, att de synnerligen svårösta ersättningsproblem, som måste uppstå vid avlösningen av den enskilda spirituosa-handeln, fått sin lösning utan statens direkta ingripande och på ett sätt, som vunnit föregående års riksdags godkännande.

Vad riksdagen i samband med behandlingen av förevarande motioner ansett böra beaktas, är sålunda ej den av motionärerna företrädta tanken på en återgång till en mera fri näringsutövning på parti-handels område. Fastmer synes det böra i författningen fastslås, att rätt till parti-handel icke må kunna utövas i privatekonomiskt intresse.

Det sätt, varpå den nuvarande organisationen kommit till stånd, gör det emellertid helt naturligt, att statsmakterna böra undersöka, huruvida inom den nuvarande organisationen av parti-handeln det allmännas inflytande är i önskvärd utsträckning tillgodosett. Ehuru väl riksdagen anser det vara en angelägenhet av stor vikt, att det eller de affärsföretag, som skola handhava denna gren av rusdryckshandeln, äro väl konsoliderade och sålunda i stånd att själva bära konsekvenserna av de inskränkningar i deras rörelse, som statsmakterna må finna lämpliga, är det icke desto mindre av vikt, att klara bestämmelser finnas rörande medelsdispositionen inom dylika företag. Riksdagen har väl beaktat, att inom den nuvarande parti-handelsorganisationen det allmännas representanter hava ett avgörande inflytande, men ifrågasätter, huruvida ej genom avtal eller på annat lämpligt sätt, i likhet med vad fallet är med aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet, det allmänna bör tillförsäkra sig rätt till utsträckt kontroll dels i fråga om den löpande affärsverksamheten, dels ock i fråga om bolagsstämmans avsättningar till fonder och dylikt.

Slutligen har riksdagen ansett tiden vara inne att utreda, huruvida de principer för parti-handels handhavande, som numera bragts till tillämpning, böra inskrivas i rusdrycksförsäljningsförordningen och tillbakagång på detta område sålunda omöjliggöras.

Vad motionärerna i övrigt anfört om den nuvarande organisationens åtgärder i olika hänseenden, har riksdagen ansett icke vara av beskaffenhet att i detta sammanhang påkalla riksdagens yttrande.

Det är givetvis av vikt för frågans lösning, att under tiden för den utredning, som riksdagen sålunda finner sig böra begära, inga åtgärder vidtagas, som äro ägnade att föregripa ett eventuellt kommande beslut från riksdagens sida, utan att utredningens resultat avvaktas under bibehållande av sakernas nuvarande läge. Här-förutom får det anses vara ett statsfinansiellt intresse av särskild betydelse under nuvarande situation, att åtgärder icke vidtagas, som kunna vara ägnade att minska statens vinstandel från parti-handeln.»

Vid annälan av denna skrivelse i statsrådet den 12 september 1921 anförde dåvarande chefen för finansdepartementet i fråga om riktlinjerna för utredningen följande:

»Under framhållande av de fördelar, som den genomförda koncentrationen av partihandeln med spritdrycker medfört, har riksdagen i meranämnda skrivelse avisat tanken på en återgång till en mera fri näringsutövning på partihandels område, samt uttalat, att det fastmera syntes böra i författningen fastslås, att partihandel icke må kunna utövas i privatekonomiskt intresse. Till denna mening ber jag att få ansluta mig.

*Departements-
chefen den 12
september
1921.*

Ett godkännande från statsmakternas sida av den utveckling på partihandels område, som faktiskt ägt rum, förutsätter emellertid ovillkorligen, att det allmänna tillförsäkras tillfyllestgörande inflytande och kontroll över partihandeln. Att de nuvarande förhållandena härutinnan äro i åtskilliga hänseenden otillfredsställande, låter sig svårligen förneka och är för övrigt i betraktande av utvecklingens gång endast naturligt. Jag anser fördenskull synnerligen angeläget, att åtgärder träffas för igångsättande av den av riksdagen begärda utredningen, på vad sätt det allmännas inflytande inom den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bäst må ordnas.

Vid frågans utredning torde böra undersökas förutsättningarna för och lämpligheten av att inrätta ett statligt monopol i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för tobakstillverkningen inom landet. Det torde dock icke vara riktigt att binda utredningen genom bestämt direktiv i denna riktning. Även andra lösningar kunna nämligen tänkas, exempelvis i form av avtal mellan statsmakterna och vederbörande enskilda företag. Det synes mig vara önskvärt, att de skäl av olika slag, som kunna åberopas för anlåtande av den ena eller andra utvägen, noga utredas och vägas emot varandra.

Självfallet bör jämväl upptagas spørsmålet om den blivande partihandelsorganisationens ställning till den tillverkning av spritdrycker, som drives inom landet, ävensom till importen från utlandet av olika slag av spritdrycker. Vad sistberörda fråga beträffar, torde det i varje fall böra sörjas för att viss möjlighet hålles öppen för enskild person att från namngiven firma utom riket förskaffa sig viss önskad vara, och detta till skäligt pris.

Vad utredningen i övrigt angår, vill jag i anslutning till riksdagens skrivelse påpeka, att, vilken form för partihandels ordnande än må komma att föreslås, statsmakterna böra tillförsäkras ej blott en fortlöpande och fullt effektiv kontroll över affärsverksamheten utan även ett avgörande inflytande över företagens medelsförförvaltning. För sistnämnda ändamål torde bestämmelser bliva erforderliga bland annat rörande avskrivningar samt avsättningar till fonder. Tillika torde vid utredningen böra uppmärksammas spørsmålet, huruledes förhållandet mellan den ifrågasatta partihandelsorganisationen och detaljhandlarna, särskilt i avseende å prissättning, närmare skall utformas.

Det faller av sig självt, att utredningen jämväl bör innefatta uppgörande av förslag till de ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen eller till de andra författningsbestämmelser, som kunna finnas påkallade.

Då frågan om ordnandet av partihandeln med rusdrycker synes böra föreläggas redan 1922 års riksdag, bör utredningens resultat föreligga i så god tid, att proposition i ämnet må kunna till nämnda riksdag avlåtas.»

*Utsedda
sakkunniga.*

Samma dag tillkallades för ändamålet justitierådet A. G. S. Borgström, ledamöterna av riksdagens första kammare, kammarherren C. A. E. von Hofsten och riksgäldsfullmäktigen S. H. Kvarnzelius samt generaltulldirektören N. H. R. Themptander, varjämte uppdrogs åt Borgström att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete.

*1921 års
partihandels-
sakkunnigas
förslag.*

Med skrivelse den 23 november 1921 överlämnade de sakkunniga ett i anledning av uppdraget utarbetat förslag, vilket jämte av två av de sakkunniga, herrar von Hofsten och Kvarnzelius, avgivna särskilda yttranden finnes fogat såsom bilaga till statsrådsprotokollet angående propositionen nr 191 till 1922 års riksdag. Under hänvisning beträffande detaljerna till de sakkunnigas utlåtande anser jag mig här endast böra lämna en kort sammanfattning av förslaget. Till åtskilliga delar av de sakkunnigas förslag, som jag därvid förbigår, skall jag i det följande återkomma.

I enlighet med vad riksdagen i sådant avseende uttalat, utgingo de sakkunniga från den grundsatsen, att partihandel med rusdrycker icke borde få utövas i privatekonomiskt intresse. För genomförandet av detta syfte borde den enskild person eller firma enligt rusdrycksförsäljningsförordningen förbehållna möjligheten att erhålla tillstånd till partihandel med rusdrycker borttagas. De sakkunniga avisade tanken på att staten skulle, efter partihandelsverksamhetens monopolisering, själv taga hand om densamma. Ej heller funne de skäl förorda bildandet av ett i anslutning till principerna för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet organiserat bolag, däri staten skulle ingå såsom huvuddelägare. Såsom ett huvudskäl mot en dylik anordning anfördes nödvändigheten för staten att i sådant fall tillskjuta ett avsevärt kapitalbelopp, något som under rådande förhållanden syntes böra ifrågakomma endast i nödfall. Vidare skulle vid ett tilläpande av monopolprincipen uppkomma svårlösta ersättningsfrågor.

Den utväg till lösning av frågan, som de sakkunniga förordade, gick ut på ävägbringandet av ett avtal mellan staten och vederbörande redan existerande företag, varigenom partihandelsrätten upplättes uteslutande till detta företag, samtidigt som önskvärda förändringar i dess organisation genomfördes och statsmakterna tillförsäkrades avgörande inflytande på företagets skötsel.

Jämte det de sakkunniga utarbetade förslag till de ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, vilka erfordrades vid den av dem ifrågasatta anordningen, inriktade de sakkunniga sitt arbete på att undersöka möjligheten av att staten med aktiebolaget Vin- och spritcentralen träffade ett avtal av angiven innebörd. Förslag till sådant avtal framlades ock av de sakkunniga.

Då staten genom sina representanter i aktiebolaget Vin- och spritcentralens styrelse redan hade avgörande inflytande på styrelsens beslut, ansågo sig de sakkunniga ej böra ifrågasätta någon förstärkning av statens representation i styrelsen. För tillsyn över den dagliga skötseln av spritcentralen och dess dotterbolag föreslogo de sakkunniga emellertid, att Kungl. Maj:t skulle, i likhet med vad fallet vore i aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, utse en jourhavande direktör. De

sakkunniga förordade vidare, att i de fall, då enligt bolagsordningen i dotterbolag skulle utses mer än en revisor, en av de av Kungl. Maj:t förordnade revisorerna i aktiebolaget Vin- och spritcentralen skulle utses till revisor jämväl hos dotterbolaget.

För tillgodoseende av det av riksdagen framställda önskemålet, att det allmänna borde tillförsäkra sig rätt till kontroll i fråga om avsättningar till fonder. intogo de sakkunniga i förslaget till avtal detaljerade bestämmelser om disposition av eventuellt uppkommande vinst.

De sakkunniga ingingo därvid på frågan, i vad mån partihandelsbolags verksamhet borde gå ut på att bereda bolaget och därmed statsverket största möjliga vinst. De sakkunniga betonade, att enligt deras förmenande partihandelsbolag borde i främsta rummet inrikta sig på att söka tillhandahålla varor av tillfredsställande beskaffenhet under riktiga ursprungs-beteckningar, och att vinstfrågan borde komma i andra rummet. Därest statsverket ville av rusdryckshanteringen uttaga inkomst, kunde detta på enklare sätt ske i form av brännvinstillverknings-skatt, omsättnings-skatt eller utskänknings-skatt.

Detaljhandelsbolagens rätt till import av spritdrycker och vin var enligt förslaget avsedd att kvarstå. Import skulle dock icke få äga rum utan att tillstånd därtill lämnats av en av kontrollstyrelsen för ett rationellt ordnande av detaljhandelsbolagens inköp tillsatt pris- och inköpsnämnd. Föreskrifter angående en dylik nämnd borde inryckas i rusdrycksförsäljningsförrordningen.

Under påvisande, att rening av brännvin endast bedreves av aktiebolaget Vin- och spritcentralen och vissa dess dotterbolag, ansågo de sakkunniga det lämpligt, att i lagstiftningen intoges uttryckligt stadgande om att rätt till rening av brännvin för förbrukning inom riket förbehölls de under offentlig kontroll stående partihandelsbolagen. Tillverkare av brännvin skulle vara skyldig att med vissa angivna undantag försälja allt det tillverkade råbrännvinet till partihandelsbolag. För att skydda tillverkarna funno de sakkunniga det erforderligt att, i likhet med vad som ägde rum vid införandet av tobaksmonopolet i fråga om prissättningen av inom riket odlad tobak, i lagstiftningen intoges föreskrifter om tillsättande av en särskild prisenämnd för bestämmande av råbrännvinspriset.

De sakkunniga sökte slutligen sörja för att viss möjlighet hölles öppen för enskild person att från firma utom riket förskaffa sig viss önskad vara och detta till ett skäligen pris.

I ett i anledning av de sakkunnigas förslag infordrat yttrande erinrade kontrollstyrelsen, att styrelsen tidigare förordat vidtagande av åtgärder i syfte, att stamaktierna i aktiebolaget Vin- och spritcentralen måtte inlevereras till statsverket. Styrelsen hade icke funnit anledning att uppgiva denna av styrelsen tidigare hävdade uppfattning. Enär det emellertid vore föga sannolikt, att partihandeln, åtminstone under de närmaste åren, komme att ordnas enligt de av kontrollstyrelsen angivna riktlinjerna, ansågo sig styrelsen under framställande av vissa erinringar mot förslaget icke böra avstyrka detsamma.

*Kontroll-
styrelsen om
de sakkun-
nigas förslag.*

*Proposition
till 1922 års
riksdag.*

Genom den av de sakkunniga framlagda utredningen ansåg jag förevarande fråga bragt i det läge, att den kunde upptagas till avgörande. På min hemställan avläts därför propositionen nr 191 till 1922 års riksdag. De till propositionen fogade förslagen till ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen och brännvinstillverkningsförordningen tillstyrktes med några mindre ändringar av bevillningsutskottet. Utskottets hemställan bifölls av första kammaren med 82 röster mot 49 men avslogs av andra kammaren med 94 röster mot 90, vadan sålunda den framlagda propositionen icke blev av riksdagen bifallen.

*Departements-
chefen.*

Då det synes mig angeläget, att frågan om organisationen av partihandeln med rusdrycker vinner sin definitiva lösning, har jag ansett, att frågan ånyo bör föreläggas riksdagen. På den grund har jag låtit inom finansdepartementet utarbета ett nytt förslag i ämnet. Därvid har jag sökt att, så långt det synts mig möjligt och lämpligt, taga hänsyn till de önskemål och synpunkter, som framkommo vid riksdagsbehandlingen av föregående års förslag. Då emellertid vissa av de anmärkningar, som riktades mot förslaget, synas hava haft sin grund i missuppfattningar av förslagets innebörd, vill jag nu något utförligare, än vad jag förra året ansåg erforderligt, angiva min ståndpunkt i frågan.

Jag vill därvid först i korthet angiva de skäl, som för mig varit avgörande, då jag biträtt den uppfattningen, att det privatekonomiska intresset bör avlägsnas från partihandeln med rusdrycker.

Såsom jag redan i det föregående framhållit, hava detaljhandelsbolagen genom 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning praktiskt taget fått monopol på detaljhandeln med rusdrycker. Det förhållandet, att ansvariga för detaljhandeln med rusdrycker varit i första hand företag, vilkas delägare kunnat erhålla endast en begränsad utdelning på tillskjutna medel och därutöver ej haft något intresse av företagets avkastning, har bildat den första och nödvändigaste förutsättningen för genomförandet av de konsumtionsreglerande åtgärder, på vilka 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning till väsentliga delar bygger. Det lär vara för envar uppenbart, att de resultat i nykterhetsavseende, som vunnits under de sista åren, ej kunnat nås, därest detaljhandeln handhäfts av enskilda, vilka genom varje restriktiv åtgärd, som inskränkt försäljningen, sett sina inkomster i större eller mindre utsträckning minskade. Det aktiva eller passiva motstånd, som under sådana förhållanden skulle hava rests från deras sida, hade säkerligen varit tillräckligt starkt att på väsentliga punkter hindra utvecklingen.

Partihandlarna kunna ju ej lika direkt som detaljhandlarna inverka på försäljningens storlek, men, då även partihandeln måste ekonomiskt kännbart beröras av restriktioner, som minska försäljningen, kan det ej förutsättas, att privata partihandlare skulle hava utan kraftigt motstånd funnit sig i de sista årens utveckling. Hur kännbart denna måst drabba dem, belyses t. ex. av att konsumtionen av spritdrycker, som år 1913 uppgick till över 44 miljoner liter, år 1922 ej uppgick till fullt 26 miljoner liter. Koncentrationen av partihandeln hos aktiebolaget Vin- och spritcentralen och dess dotterbolag har därför enligt min mening väsentligt bidragit till att underlätta genomförandet av 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning. Den uppfattning om nödvändigheten av det privatekonomiska intressets avlägsnande även från partihandeln med rusdrycker, som säkerligen varit ett av ledmotiven vid de nuvarande partihandelsföretagens tillkomst, måste enligt min mening, såsom ock 1921 års riksdag önskat, inskrivas i lagstiftningen. Endast om det privatekonomiska intresset är avlägsnat från såväl detaljhandel som partihandel och genom principernas erkännande i lagstiftningen garanti mot återgång till äldre förhållanden skapats, finnas förutsättningar för att nykterhetslagstiftningen skall kunna handhavas utan hänsynstagande till ekonomiska intressen, som, hur naturliga de än kunna förefalla från den enskildes synpunkt sett, dock äro för hela lagstiftningen främmande.

Vad jag i det föregående anført rörande det värdefulla ur nykterhetssynpunkt av en från privatekonomiskt intresse frigjord partihandel, har för mig i första hand varit bestämmande vid mitt ståndpunktstagande i förevarande fråga. Det lär emellertid vara uppenbart, att även vägande skäl av annan art tala i samma riktning. Redan flera år före ikraftträdandet av 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning centraliserades med utgångspunkt från ett uttalande av 1915 års riksdag systembolagens inköp hos en av kontrollstyrelsen tillsatt pris- och inköpsnämnd. Systembolagen kommo härigenom att i viss utsträckning uppträda såsom en enda köpare på marknaden. Skulle systemet med privata partihandlare kommit att i praktiken tillämpas efter rusdrycksförsäljningsförordningens ikraftträdande den 1 januari 1919, hade sålunda samtliga partihandlare blivit hänvisade att uteslutande sälja till denna enda köpare utan att längre hava den möjlighet att sälja direkt till allmänheten, som de före denna tidpunkt ägt. Att en sådan ordning icke i längden kunnat äga bestånd utan betydande olägenheter, torde vara oemotsägligt. På ett område, där svårigheten att objektivt bedöma kvaliteter och priser är så stor som på här förevarande, skulle bestämmandet av dessa pri-

ser så, att det allmännas berättigade intressen tillgodosetts och att rättvisa skipats mot de enskilda partihandlarna, hava varit en särdeles ömtålig uppgift. Även en fördelning av inköpskvantiteterna på de olika firmorna skulle utan tvivel hava skapat svårartade friktionsanledningar. Att importera och bereda drycker, för vilka avsättning ej kunnat vinnas, om ej den ende avnämaren velat köpa dem, hade för de enskilda partihandlarna måst leda till ett ekonomiskt osäkerhetstillstånd, som icke kunnat vara annat än till skada för såväl dem som det allmänna. En osund konkurrens med en lagtillämpningen försvärande reklam för olika varor och märken hade måst bliva följden.

Det synes mig slutligen, i likhet med vad bevillningsutskottet vid 1918 års riksdag uttalade, som om under offentlig kontroll stående bolag, från vilka det privatekonomiska intresset avlägsnats, skulle erbjuda säkerhet mot åtskilliga på förevarande område tidigare förekommande osunda företeelser, såsom varuförfalskning och varuförsämring, anbringande av missvisande etiketter m. m.

Jag har hittills icke berört den statsfinansiella betydelse, en omläggning av bestämmelserna angående partihandeln med rusdrycker i förut angiven riktning kan äga. De statsfinansiella synpunkterna hava nämligen icke varit bestämmande för mitt ståndpunktstagande i frågan. Partihandelssakkunniga uttalade, såsom jag redan i det föregående framhållit, i detta avseende i sitt betänkande, att partihandelsbolagen främst borde inrikta sig på att söka tillhandahålla varor av tillfredsställande beskaffenhet under riktiga ursprungsbezeichnungar, och att vinstfrågan borde komma i andra rummet, även om varornas prissättning borde ske så, att vinstmarginalens storlek ej äventyrade bolagens konsolidering. De framhöllo vidare, att, i den mån statsverket ville ur rusdryckshanteringen uttaga inkomst, detta kunde ske på enklare sätt i form av brännvinstillverkningskatt, omsättningsskatt eller utskänkningskatt.

Detta de sakkunnigas uttalande gav jag min anslutning i mitt anförande till statsrådsprotokollet vid framläggande av föregående års proposition i partihandelsfrågan, och jag har ej haft anledning att därefter ändra ståndpunkt. Givetvis är det ett statsfinansiellt intresse, som ej får åsidosättas, att de företag, som komma att erhålla partihandelsrätt, komma att skötas på ett ur ekonomisk synpunkt så tillfredsställande sätt som möjligt, och att det överskott, som, därest företagen skötas efter sunda affärsprinciper, måste uppstå på deras rörelse, kommer statsverket till godo. Att detta överskott i allmänhet måste bliva högst betydande, då fråga är om företag, som driva en så omfattande rörelse som partihandelsföretagen, framhöll jag redan i det

tidigare av mig berörda interpellationssvaret vid 1919 års riksdag. Till de föreskrifter och kontrollåtgärder, som för tryggande av denna statsfinansiella synpunkt till äventyrs kunna vara erforderliga, skall jag framdeles återkomma. Det synes mig däremot föga ändamålsenligt, att statsmakterna skulle ställa sådana ekonomiska anspråk på företagen, att företagen med utnyttjande av sin faktiska monopolställning skulle nödgas hålla högre försäljningspriser, än prisläget på världsmarknaden betingade. Anmärkas må i detta sammanhang, att de vinstmedel, som staten erhåller genom partihandelsföretagen, kommunalt beskattas. För att kunna inleverera en viss summa till statsverket måste partihandelsföretagen med hänsyn härtill av allmänheten genom höjda priser uttaga avsevärt mera än som motsvarar det belopp, som statsverket erhåller. Det synes mig också, som om större garantier för en affärsmässig skötsel av partihandelsföretagen vinnas, därest dessa få sköta sin prispolitik efter vanliga kommersiella grunder.

I överensstämmelse med de allmänna synpunkter, som jag nu angivit, var det förslag till partihandelsfrågans ordnande, som förelades sistlidet års riksdag, utarbetat. Beträffande formerna för det företag, som i huvudsak skulle handhava partihandeln med rusdrycker, uttalade jag då i mitt anförande till statsrådsprotokollet, att jag, i anslutning till de synpunkter, som jag år 1919 utvecklat, kunde biträda partihandelssakkunnigas principiella uppfattning och alltså ansåge, att partihandeln borde upplåtas åt enskilt företag med avlägsnande ur detta av privat vinstintresse och under effektiv kontroll från statens sida. Den uppfattning, som jag då uttalade och som jag finner stå i bästa överensstämmelse med den tankegång, åt vilken riksdagen gav uttryck i den tidigare av mig omnämnda skrivelse, genom vilken riksdagen anhöll om viss utredning rörande partihandelsfrågan, har jag av skäl, som jag nu skall angiva, icke haft anledning senare frånträda.

Om man fasthåller vid att partihandel med rusdrycker icke må bedrivas i privatekonomiskt intresse, synas av tänkbara organisationsformer följande med hänsyn till föreliggande omständigheter kunna ifrågakomma:

- 1) det rena statsmonopolet,
- 2) bolag av aktiebolaget Svenska tobaksmonopolets typ,
- 3) bolag av aktiebolaget Vin- och spritcentralens typ.

Vad först det rena statsmonopolet beträffar, synes det mig ur principiella synpunkter mindre tilltalande, att staten så engagerar sig i rusdryckshanteringen, att den direkt uppträder såsom köpare och säljare. Det lär ej heller vara uteslutet, att det kunde vara förenat med vissa

ej obetydliga olägenheter för staten att själv uppträda på den utländska marknaden såsom köpare av viner och spirituosa. Härtill kommer, att inrättandet av ett statsmonopol i egentlig mening helt naturligt ej kan ske utan betydande kapitalutlägg från statens sida. Att belasta staten med stora kapitalutlägg, låt vara för räntebärande ändamål, torde emellertid särskilt under nuvarande förhållanden ej böra ske, med mindre betydande fördelar härigenom vinnas, som ej kunna på annat sätt erhållas.

I valet mellan de två alternativen att upplåta rätten till parti-handel med rusdrycker åt ett nybildat bolag av aktiebolaget Svenska tobaksmonopolets typ eller att bibehålla den nuvarande organisationsformen, sedan statsmakternas inflytande däri genom vissa åtgärder ytterligare stärkts, stannade partihandelssakkunniga i sin förenämnda utredning, såsom för övrigt redan av mig framhållits, vid det senare alternativet, vilken ståndpunkt jag ock föregående år gav min anslutning.

Såsom skäl för sin ståndpunkt anförde partihandelssakkunniga följande:

»Skulle den förstnämnda vägen beträdas, komme detta givetvis att medföra ett avsevärt kapitaltillskott från statens sida, vilket under nu rådande förhållanden synes böra ifrågakomma endast i nödfall. Dessutom skulle i samband med de nu existerande partihandelsföretagens nödtvungna nedläggning av verksamheten förvisso uppstå svårlösta ersättningsfrågor med avseende å såväl inlösningsfrågan av företagens tillgångar som behandlingen av den hos dem anställda personalen. Slutligen bör erinras, att då ingen säkerhet finnes, att det tilltänkta nya bolaget skulle kunna tillgodogöra sig den stora erfarenhet på hithörande områden, som vunnits inom den nuvarande organisationen, detta bolag åtminstone i början av sin verksamhet skulle mötas av stora svårigheter.»

Den slutsats, till vilken partihandelssakkunniga kommit, står otvivelaktigt i god överensstämmelse med den ståndpunkt, som 1921 års riksdag intog, då den anhöll, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, på vad sätt det allmännas inflytande inom den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bäst kunde ordnas. Det lär också vara uppenbart, att, då en organisation finnes färdig, man icke bör ersätta denna med en ny, så vitt icke vägande skäl härför kunna anföras.

Skulle det emellertid förhålla sig så, att statens inflytande på ledningen av och dess kontroll över partihandeln med rusdrycker bleve avsevärt starkare, därest partihandelsträtten upplåtes åt ett nybildat bolag av aktiebolaget Svenska tobaksmonopolets typ, än om den upplåtes åt bolag av aktiebolaget Vin- och spritcentralens typ, skulle dylika vägande skäl kunna sägas vara för handen.

Det gäller därför att undersöka, huru i detta avseende må förhålla sig. För enkelhets skull väljer jag därvid att jämföra de faktiskt existerande företagen tobaksmonopolet och spritcentralen.

Statens inflytande på ledningen av aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, i vilket staten äger aktiemajoriteten, regleras genom bestämmelser i bolagsordningen och i ett särskilt mellan staten och bolaget träffat avtal. För aktiebolaget Vin- och spritcentralens vidkommande äro motsvarande bestämmelser för närvarande att söka i bolagsordningen och i det av mig förut nämnda avtalet mellan staten, aktiebolaget Stockholmssystemet och de tio stamaktieägarna i aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Skulle partihandelsrätten framdeles komma att upplåtas till sistnämnda bolag, torde, såsom jag redan föregående år föreslog, härtill böra komma ett vid partihandelsrättens upplåtande träffat avtal.

Enligt bestämmelse i tobaksmonopolets bolagsordning skall Kungl. Maj:t utse halva antalet styrelseledamöter jämte suppleanter för dem. En av de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna skall alltid vara ordförande vid styrelsesammanträde. I spritcentralens bolagsordning stadgas, såsom jag redan i det föregående nämnt, att Kungl. Maj:t av de åtta ledamöterna i styrelsen äger utse fyra, därav en såsom ordförande och en såsom vice ordförande. Av de fyra suppleanterna äger Kungl. Maj:t utse två. Vid val av den hälft av tobaksmonopolets styrelse, som ej utses av Kungl. Maj:t, äga enligt bolagsordningen allenast preferensaktieägarna rösträtt. Motsvarande hälft av spritcentralens styrelse väljes på ordinarie bolagsstämma, där preferensaktieägarna äro praktiskt taget utan inflytande. Genom bestämmelserna om olika rösträtt för stamaktierna å ena sidan och preferensaktierna å den andra disponera stamaktieägarna, vilka, såsom redan nämnts, äro tio av Kungl. Maj:t godkända personer, över röstmajoriteten på spritcentralens bolagsstämma och kunna alltså utse denna hälft av styrelsen, förutsatt att de äro sines emellan eniga.

I tobaksmonopolets bolagsordning finnes vidare föreskrivet, att en av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i styrelsen skall vara jourhavande direktör, samt att till bolagets verkställande direktör skall utses en av de utav preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna.

Vad jourhavande direktören, som närmast skall tillgodose statens kontinuerliga inflytande på vederbörande företags ledning, beträffar, äger Kungl. Maj:t icke för närvarande rätt att utse sådan i aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Detta utgör dock i och för sig icke något företräde för ett bolag av tobaksmonopolets typ, då bestämmelse i nu berörda avseende kan, därest spritcentralens bolagsform väljes, inryckas i

det avtal, vilket, såsom förut antytts, lärer böra upprättas vid parti-handelsrätts upplåtande till visst bolag. Vad åter beträffar den i tobaksmonopolets bolagsordning intagna bestämmelsen om skyldighet för monopolets styrelse att till verkställande direktör utse en av de utav preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna, så lärer någon anledning att söka få till stånd motsvarande anordning för det bolags vidkommande, som erhåller parti-handelsrätt med rusdrycker, icke vara för handen ur de synpunkter, som nu äro aktuella. I stället för att utgöra en garanti för statens inflytande är nämnda bestämmelse givetvis tillkommen för att skydda de enskilda aktieägarna.

Av tobaksmonopolets fyra revisorer utses enligt bestämmelse i bolagsordningen två av Kungl. Maj:t och två av preferensaktieägarna. I spritcentralen äger Kungl. Maj:t likaledes för närvarande utse två revisorer. Övriga två väljas å bolagsstämma och komma sålunda att faktiskt utses av representanter för de tio av Kungl. Maj:t godkända stamaktieägarna.

Såväl å tillsättandet av bolagets ledning som å dess revision kan sålunda Kungl. Maj:t erhålla minst samma inflytande i fråga om ett bolag av aktiebolaget Vin- och spritcentralens typ, som Kungl. Maj:t äger beträffande aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

Beträffande rätten till avskrivningar och avsättningar till fonder finnes i det mellan staten och aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet upprättade avtalet följande stadgat:

»Utdelning till aktieägarna må ej ske, innan nedan stadgade avskrivningar och avsättning ägt rum.

Å byggnader skall årligen avskrivas 2 procent och å inventarier 10 procent.

Till reservfonden skall årligen avsättas 10 procent av årsvinsten. Sedan reservfonden uppgår till 10 procent av aktiekapitalet, skall vidare avsättning till reservfond ej äga rum.

Till pensionsfond må genom bolagsstämmans beslut avsättning äga rum av vinstmedel, som återstå, sedan till aktieägarna utdelats 6 procent.

I övrigt skall avsättning till fonder ej äga rum.»

De förut återgivna bestämmelser, varigenom aktiebolaget Svenska tobaksmonopolets rätt att verkställa avskrivningar å byggnader och inventarier samt avsättningar till reservfond och pensionsfond regleras, böra, därest parti-handelsrätten skulle komma att upplåtas till ett bolag av aktiebolaget Vin- och spritcentralens typ, enligt min mening, såsom ock av 1921 års parti-handelssakkunniga föreslogs, få sin motsvarighet i det ifrågasatta avtalet. Härvid lärer dock med hänsyn till tänk-

barheten av ett totalförbud i fråga om försäljning av rusdrycker rätten till avskrivningar och fondering ej böra erhålla en så snäv begränsning som för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet; dock bör rätten att verkställa avsättning till pensionsfond begränsas till visst maximum.

I fråga om utdelning å aktier gälla för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet enligt dess bolagsordning följande bestämmelser:

»Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill 6 procent å preferensaktiebeloppet, ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej lämnats, av följande årens vinster bekomma vad däri brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Härefter skola å stamaktierna utdelas intill 6 procent.

Giver bolagets rörelse utdelningsbar vinst utöver 6 procent å aktiekapitalet, skall den överskjutande vinsten sålunda fördelas, att för varje $\frac{7}{8}$ procent, som härav tillfaller stamaktie, $\frac{1}{8}$ procent skall tillfalla preferensaktie, intill dess varje preferensaktie erhållit tillhoppa 7 procent, varefter återstående vinst fördelas så, att för varje $\frac{9}{10}$ procent å stamaktie $\frac{1}{10}$ procent skall tillfalla preferensaktie».

I aktiebolaget Vin- och spritcentralens bolagsordning finnes beträffande denna fråga följande stadgat:

»Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill sju för hundra av aktiebeloppet, ävensom rätt, att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej kunnat lämnas, av följande års vinst bekomma vad däruti brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Därutöver skola preferensaktierna icke medföra rätt till utdelning av vinsten.

Å stamaktierna må utdelas endast det belopp, som motsvarar genomsnittlig aktiebelåningsränta för räkenskapsåret, uträknad av riksbanken.

Återstående vinst skall, efter det avsättningar till reservfond och pensionsfond blivit gjorda, i den mån den ej enligt § 8 användes för inlösen av preferensaktier eller för sådant ändamål avsättes, inlevereras till kungl. statskontoret för statsverkets räkning».

Av aktiebolaget Svenska tobaksmonopolets vinst skola sålunda preferensaktieägarna först erhålla 6 procent. Överskjutande vinst delas därefter efter vissa grunder mellan staten såsom ägare av stamaktierna och preferensaktieägarna. Preferensaktieägarnas vinst är alltså ej begränsad till något angivet maximum. Dessutom har staten i det mellan staten och aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet träffade avtalet förbundit sig att, därest för utdelning tillgänglig årsvinst ej skulle förslå

till 4 1/2 procents utdelning å bolagets preferensaktiekapital, av influtna tobaksskattemedel tillhandahålla så stort belopp, som erfordras, för att utdelning å preferensaktierna av 4 1/2 procent må kunna ske. I aktiebolaget Vin- och spritcentralen är däremot såväl utdelningen å preferensaktierna som utdelningen å stamaktierna begränsad till visst maximum. Överskjutande vinst erhåller staten utan att hava tillskjutit något eget kapital. Av vad jag sålunda anfört torde framgå, att de enskilda aktieägarnas vinstmöjligheter närmast äro snävare begränsade i aktiebolaget Vin- och spritcentralen än i aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

Det lär av vad jag nu anfört framgå, att staten genom sådana bestämmelser som dem, vilka redan för närvarande finnas intagna i aktiebolaget Vin- och spritcentralens bolagsordning och i avtalet med de tio stamaktieägarna, och genom de ytterligare bestämmelser, som kunna intagas i det av mig föreslagna avtalet vid antagande av partihandelsbolag, i ett bolag av Vin- och spritcentralens typ kan erhålla garantier för inflytande på bolagets förvaltning och för kontroll över densamma, som ej äro mindre betryggande än motsvarande garantier i fråga om aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, och att även i de av mig i övrigt angivna avseenden berättigade krav kunna fyllas lika väl av ett bolag av spritcentralens typ som av ett bolag av tobaksmonopolets typ. Vid sådant förhållande synes mig anledning icke finnas att frågå den organisationsform, som under de senaste åren vuxit fram. Jag anser därför, att lagstiftningen på förevarande område bör utgå från den bestående formen, blott med förstärkande, där så finnes nödigt, av garantierna för statens rätt till kontroll och inflytande.

Jag vill nu övergå till frågan om vilka förändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen som betingas av de utav mig i det föregående angivna principerna.

Det lär därvid vara uppenbart, att endast de bestämmelser, som hava rent principiell innebörd, böra inflyta i rusdrycksförsäljningsförordningen, medan det däremot lär böra ankomma på den, som har att antaga partihandelsbolag att vid dess antagande tillse, att de tillämpningsföreskrifter, som kunna vara erforderliga för de principiella bestämmelsernas realiserande, vid antagandet bliva på ett ur det allmännas synpunkt betryggande sätt fastställda.

I överensstämmelse med den ståndpunkt, jag redan föregående år intog, finner jag det med hänsyn till ärendets stora betydelse lämpligt, att i rusdrycksförsäljningsförordningen föreskrives, att partihandelsrätt skall meddelas på viss tid av Konungen.

I rusdrycksförsäljningsförordningen bör vidare intagas föreskrift om att partihandelsrätt må medgivas endast åt aktiebolag, som fyller vissa bestämda kvalifikationer. Sålunda bör i förordningen stadgas:

att partihandelsbolag icke må avse att bereda delägarna vinning utöver skälig ränta på av dem tillskjutna kontanta medel, samt

att vad som kan återstå av partihandelsbolags årliga vinst, sedan avsättningar till fonder och avskrivningar verkställtts och stadgad utdelning till delägarna ägt rum, skall inlevereras till statsverket.

Genom fastställandet av dessa bägge villkor torde principen, att partihandel med rusdrycker ej må bedrivas i privatekonomiskt intresse, få anses hava på ett tillräckligt tydligt sätt kommit till uttryck i lagstiftningen. För att förhindra att vinstmedel i onödig utsträckning under längre tidsperioder kvarhållas hos företaget, synes därjämte, även om vinstmedlen utan någon dylik bestämmelse så småningom måste komma statsverket till godo, rätten till avsättningar till fonder och avskrivningar böra göras beroende av Konungens medgivande.

Såsom ytterligare förutsättningar för upplåtande av partihandelsrätt torde i rusdrycksförsäljningsförordningen böra angivas:

att bolag ej må antagas till partihandelsbolag, där ej genom bestämmelser i bolagsordningen eller på annat betryggande sätt åt staten beretts övertvägande inflytande på bolagets ledning, samt

att bolaget vid verksamhetens bedrivande skall vara underkastat den särskilda kontroll från statens sida, som Konungen prövar nödig.

Genom dessa bägge sistnämnda villkor är principen, att staten skall hava det avgörande inflytandet i fråga om partihandeln med rusdrycker, fastslagen i lagstiftningen.

Jag vill i samband härmed till behandling upptaga frågan, huruvida efter genomförandet av de principer, som i det föregående angivits, i rusdrycksförsäljningsförordningen bör föreskrivas, att rätt till partihandel må medgivas allenast ett bolag eller om möjlighet alltjämt bör finnas att antaga flera dylika.

Såsom jag redan föregående år uttalade, måste det anses uteslutet att inrätta flera med varandra konkurrerande partihandelsföretag. Annorlunda ställer sig däremot frågan, huruvida det kan anses lämpligt, att partihandelsrätt må kunna upplåtas åt flera med varandra ekonomiskt sammanhörande företag. Denna fråga är närmast ett organisatoriskt spörsmål, som lärer böra prövas från fall till fall under hänsynstagande till i det särskilda fallet föreliggande omständigheter. Med hänsyn till vinimporten synes det kunna ifrågasättas att låta ett särskilt bolag, ekonomiskt sammanhörande med det bolag, som utövar partihandeln i allmän-

het, handhava den väsentliga handeln med viner. Det kan även tänkas, att det skulle kunna visa sig fördelaktigt att bilda mer eller mindre fristående bolag för utövande av partihandel med spritdrycker och viner, avsedda att användas för särskilda ändamål. Det vill därför synas, att det icke kan vara lämpligt att i rusdrycksförsäljningsförordningen begränsa antalet partihandelsutövare.

Som en komplettering av nu angivna bestämmelser bör slutligen i rusdrycksförsäljningsförordningen föreskrivas, att vid partihandelsbolags antagande skall upprättas ett avtal, som skall innehålla dels de tillämpningsföreskrifter, som direkt följa av förut angivna bestämmelser, dels de ytterligare föreskrifter rörande partihandelsbolags verksamhet och drift, som kunna finnas erforderliga. Innehållet i detta avtal kan givetvis ej på förhand allmängiltigt preciseras. Det måste i viss utsträckning bliva olika allt efter de olika förhållanden, som föreligga beträffande det bolag, med vilket avtalet skall ingås. Av de föreskrifter, som jag ansett böra intagas i rusdrycksförsäljningsförordningen, och av vad jag i det föregående anfört, torde emellertid vissa huvudpunkter i avtalet framgå. Jag anser sålunda, att avtalet bör innehålla närmare bestämmelser rörande storleken av de avskrivningar och de avsättningar till fonder, som partihandelsbolag skall få verkställa. Det synes mig ock lämpligt, att i avtalet intagas bestämmelser, varigenom partihandelsbolags rätt att förvärva aktier i annat företag liksom dess rätt att ikläda sig ekonomiska förpliktelser för dotterbolag eller att lämna dotterbolag försträckning göres beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd i varje särskilt fall. I avtalet lära ock böra inflyta särskilda bestämmelser rörande dotterbolags förvaltning och revision. Vidare synes i avtalet, för att statens fortlöpande kontroll över förvaltningen skall säkerställas, böra stadgas rätt för staten att utse en jourhavande direktör med i avtalet närmare angiven befogenhet.

De ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, som jag i det föregående föreslagit, äro givetvis oberoende av vilket företag, som kommer att erhålla partihandelsrätten.

Med hänsyn till föreliggande förhållanden anser jag mig emellertid liksom föregående år böra beröra vissa frågor, som kunna framställa sig, därest partihandelsrätten kommer att upplåtas till aktiebolaget Vin- och spritcentralen.

Under debatten i första kammaren sistlidet är angående propositionen om partihandeln gavs uttryck åt den farhågan, att, om de föreslagna ändringarna i rusdrycksförsäljningsförordningen vunne riksdagens

bifall, Kungl. Maj:t skulle avstå från den statsverket nu tillkommande rätten att, då statsmakterna så påfordra, inlösa stamaktierna i aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Då ifrågavarande rätt grundar sig på det flera gånger av mig omnämnda avtalet mellan staten, aktiebolaget Stockholmssystemet och de tio stamaktieägarna i spritcentralen, befarades sålunda, att Kungl. Maj:t antingen skulle medgiva, att nämnda avtal i sin helhet finge upphöra att gälla, eller godkänna för statsverket ofördelaktiga ändringar i detsamma. Jag vill i anledning härav framhålla, att jag betraktar det som en självfallen sak och som en förutsättning för upplåtande av partihandelsrätt åt aktiebolaget Vin- och spritcentralen, att Kungl. Maj:t icke medgiver några ändringar i för statsverket oförmånlig riktning i nämnda avtal.

Under diskussionen om partihandelsfrågan har från vissa håll gjorts gällande, att partihandelsrätt ej lämpligen kunde upplåtas till aktiebolaget Vin- och spritcentralen, förrän en ingående undersökning av bolagets tidigare verksamhet ägt rum.

Jag vill i anledning härav erinra, att 1921 års riksdag i den av mig flere gånger omnämnda skrivelse, genom vilken viss utredning i fråga om partihandeln med rusdrycker begärdes, preciserade utredningskravet att avse, »på vad sätt det allmännas inflytande inom den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bäst må ordnas». De uttalanden i övrigt, som återfinnas i nämnda riksdagsskrivelse, giva ej heller på något sätt vid handen, att en utredning av partihandelsföretagens tidigare verksamhet och förvaltning ansetts påkallad. I riksdagsskrivelsen framhålles fastmera uttryckligen, att vad i tvenne motioner anförts »om den nuvarande organisationens åtgärder i olika hänseenden, har riksdagen ansett icke vara av beskaffenhet att i detta sammanhang påkalla riksdagens yttrande».

Det lärer ock, enligt min mening, vara uteslutet, att en undersökning av aktiebolaget Vin- och spritcentralens verksamhet under föregående år, skulle kunna lämna några resultat av avgörande betydelse för bedömandet av frågan, om partihandelsrätt bör upplåtas åt bolaget eller ej. Frågan om upplåtande av partihandelsrätt lärer väl fastmer böra prövas ur synpunkten av om bolagets ställning och organisation är sådan, att det kan väntas komma att framdeles på ett med hänsyn till det allmännas intresse tillfredsställande sätt fylla sin uppgift som partihandelsföretag. Jag vill med hänsyn härtill framhålla, att, enligt vad jag inhämtat, inga avtal av aktiebolaget Vin- och spritcentralen under tidigare år slutits, som skulle kunna i oförmånlig riktning påverka dess möjlighet att på ett ur det allmännas synpunkt tillfredsställande sätt

handhava partihandeln med rusdrycker. Särskilt torde böra anmärkas, att, enligt vad jag erfarit, inga för framtiden bindande avtal med utländska leverantörer finnas. Av väsentlig betydelse för bedömandet av frågan om partihandelsrätt bör upplåtas åt spritcentralen är givetvis bolagets ställning i ekonomiskt avseende. På grund härav och med föranledande av vissa erinringar lät jag under februari månad förra året genom revisorerna i bolaget — av vilka ju två utses av Kungl. Maj:t — verkställa en särskild utredning i sådant hänseende. Den av dem i anledning härav avgivna berättelsen, som finnes fogad såsom bilaga till statsrådsprotokollet angående föregående års partihandelsproposition, gav vid handen, att ställningen kunde betecknas såsom god. Jag ansåg mig med hänsyn härtill då kunna giva uttryck åt den uppfattningen, att ur denna synpunkt hinder icke kunde anses möta mot att partihandelsrätt upplåtes åt aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Under den tid, som därefter förflutit, har icke något inträffat, som givit mig anledning att ändra uppfattning i detta avseende, utan har utvecklingen fastmera bekräftat densamma. Ett förslag till balansräkning för år 1922, av vilket jag haft tillfälle taga del, ger vid handen, att bolagets såväl soliditet som likviditet under nämnda år ytterligare förbättrats. Under förra årets riksdagsdebatt framfördes önskemålet, att för belysande av aktiebolaget Vin- och spritcentralens ekonomiska ställning vissa undersökningar borde verkställas i fråga om dotterbolagen. Jag vill i anledning härav först erinra om att i den av mig nyss omförmälda av bolagets revisorer verkställda utredningen ingick även en undersökning av realvärdet på dotterbolagens tillgångar och skulder. Mot denna undersökning gjordes under debatten den invändningen, att någon uppskattning av dotterbolagens — särskilt porterbryggeriaktiebolaget D. Carnegie & C:o och aktiebolaget Nya Grand Hotell — ekonomiska bärighet icke verkställdes. Det kan emellertid icke för närvarande vara möjligt att verkställa någon dylik uppskattning i fråga om porterbryggeriaktiebolaget D. Carnegie & C:o. Dess förmåga att förränta i detsamma nedlagt kapital är givetvis i väsentlig grad beroende av det beslut, som riksdagen kommer att fatta rörande det så kallade starkölsförbudet. Det torde emellertid här böra ihågkommas, att inköpet av detta företag skett just för att förekomma, att den starkare portern och därmed det starkare ölet komme i marknaden, innan utredningen i starkölsfrågan lett till beslut av statsmakterna. Härigenom har vunnits, att staten vid införandet av ett eventuellt starkölsförbud icke behöver stå inför nödvändigheten att möta de betydande ersättningskrav, som utan tvivel skulle kommit att resas, därest starka maldrycker av svensk tillverkning kommit att utsläppas

i marknaden. Vad aktiebolaget Nya Grand Hotell beträffar, påverkas givetvis dess driftresultat i oförmånlig riktning av den rådande ekonomiska depressionen, som ock lärer försvåra en säker kalkyl av dess ekonomiska bärighet. Den hittillsvarande utvecklingen lärer dock enligt upplysningar, som jag inhämtat, lämna bestämda förhoppningar därom, att bolaget skall komma att lämna skälig avkastning på det i detsamma investerade kapitalet.

Jag övergår härefter till frågan om de till aktiebolaget Vin- och spritcentralen anslutna dotterbolagens framtida ställning. Jag vill därvid först erinra om, vad jag redan i det föregående uttalat, nämligen att i det avtal, som därest de av mig föreslagna ändringarna i rusdrycksförsäljningsförordningen bliva genomförda, skall upprättas vid parti-handelsbolags antagande, böra inflyta bestämmelser om att partihandelsbolag ej må förvärva aktier i annat företag utan inhämtande av Kungl. Maj:ts tillstånd och ej heller utan sådant tillstånd ikläda sig ekonomiska förpliktelser för dotterbolag eller lämna dotterbolag försträckningar.

Såsom jag i det föregående omnämnt, hava tidigare fyra till aktiebolaget Vin- och spritcentralen anslutna dotterbolag haft rätt till parti-handel med rusdrycker. Sedan aktiebolaget Tegnér och Wilcken och aktiebolaget J. Cederlunds Eftr. numera likviderat, återstå av dessa fyra bolag två, nämligen aktiebolaget J. D. Grönstedt & C:o samt Carlshamns punschfabriksaktiebolag. Det förstnämnda, vilket så gott som uteslutande driver handel med viner, torde i anslutning till synpunkter, som jag i det föregående utvecklade, om partihandelsrätt framdeles upplåtes till spritcentralen, jämväl böra erhålla sådan rätt. Vad Carlshamns punschfabriksaktiebolag beträffar, är, enligt vad jag inhämtat, dess införlivande med aktiebolaget Vin- och spritcentralen för närvarande under övervägande.

En särskild grupp bilda de till aktiebolaget Vin- och spritcentralen anslutna dotterbolag, som uteslutande bedriva agenturverksamhet. Då större utländska vin- och spirituosafirmor torde vilja i Sverige företredas av särskilda representanter, lärer det såväl ur ekonomiska som andra synpunkter vara fördelaktigast, att detta sker genom till parti-handelsföretaget anslutna dotterföretag.

Beträffande aktiebolaget Astra, Apotekarnas kemiska fabriker, vill jag allenast framhålla, att bestämmandet av den tidpunkt, då detta företag skall helt avskiljas från spritcentralen, numera är att betrakta såsom en lämplighetsfråga, samt att värdet av bolagets tillgångar, enligt vad jag inhämtat, med säkerhet överstiger det belopp, till vilket spritcentralens engagement i företaget redan i 1921 års bokslut är upptaget.

Vad angår Porterbryggeriaktiebolaget D. Carnegie & C:o, anser jag mig av skäl, som jag i det föregående angivit, ej för närvarande böra göra något särskilt uttalande, då dess framtida ställning är i väsentlig grad beroende på det beslut, innevarande års riksdag kommer att fatta i fråga om det så kallade starkölsförbudet.

Vad aktiebolaget Nya Grand Hotell vidkommer, anser jag, i likhet med vad jag föregående år uttalade, att en avveckling av detta företag torde böra äga rum först efter sorgfällig prövning och allenast under förutsättning, att densamma kan ske utan nämnevärld förlust.

För att ytterligare belysa innebörden av det avtal, som enligt föreliggande förslag skall upprättas vid partihandelsbolags antagande, torde såsom bilaga III till statsrådsprotokollet fogas ett utkast till sådant avtal, så som detta i huvudsak skulle komma att lyda, därest partihandelsrätt komme att upplåtas till spritcentralen. Under samma förutsättning utarbetat utkast till instruktion för jourhavande direktör torde såsom bilaga IV fogas till statsrådsprotokollet.

Jag övergår härefter till de särskilda detaljbestämmelserna. Då de ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen och brännvinstillverkningsförordningen, som jag nu förordar, i allt väsentligt sammanfalla med de ändringar, som Kungl. Maj:t på min hemställan genom propositionen nr 191 till 1922 års riksdag då föreslog riksdagen att antaga, anser jag mig i fråga om de punkter, där inga eller endast mera formella avvikelser föreligga, allenast böra hänvisa till det nämnda proposition bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för finansärenden den 10 mars 1922.

Förordningen angående försäljning av rusdrycker.

4 § 3 mom.

4 § 3 mom. är likalydande med samma moment i förra årets förslag.

4 § 5 mom.

Jag finner mig i detta sammanhang böra anmäla en av kontrollstyrelsen till mig överlämnad framställning från systembolagsföreningarnas förtroendenämnd, avseende viss ändring i 4 § 5 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen.

Systembolagsföreningarnas förtroendenämnds skrivelse är i huvudsak av följande lydelse:

»I 4 § 5 mom. kungl. förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker stadgas:

Den, som ej äger undfå tillstånd till försäljning enligt denna paragraf, må ej heller vara styrelseledamot eller delägare i bolag, varom i denna förordning sägs,

dock att ecklesiastik ämbets- eller tjänsteman, kyrkobetjänt eller i allmän tjänst anställd lärare må vara styrelseledamot i sådant bolag.

Med 'bolag, varom i denna förordnings sägs', avses sådant för detaljhandel med rusdrycker särskilt bildat bolag, varom finnes närmare stadgat i 17—19 §§ av nämnda förordning.

Enligt ordalydelsen innebär det anförda lagrummet närmast blott, att den, som ej äger undfå tillstånd till försäljning av rusdrycker enligt 4 § av förordningen, han må ej heller, med i lagrummet angivna undantag, vara styrelseledamot eller delägare i bolag av ovannämnda slag. Emellertid torde lagrummets stadgande få antagas äga även den innebörden, att bolag, som i sin styrelse eller bland sina delägare råkar räkna någon, som saknar förutsättningarna för erhållande av tillstånd till försäljning av rusdrycker enligt 4 §, av denna grund icke heller kan tilldelas sådan rättighet till detaljhandel med rusdrycker, varom i 17 § sägs. Vidare torde kunna ifrågasättas, huruvida icke bolag, som tilldelats sådan rättighet, blir inhabilt för vidare utövande av dylik rättighet, ej blott för det fall, att någon person, som redan tillhör bolagets styrelse eller dess delägare, under oktrotiden förlorar förutsättningarna för erhållande av försäljningstillstånd enligt 4 §, utan jämväl för det fall, att personer, som sakna nämnda förutsättningar, exempelvis genom arv inträda såsom ägare av aktier i bolaget. Därjämte torde lagrummet få anses lägga hinder i vägen för s. k. juridiska personer att vara delägare i bolag av här ifrågavarande beskaffenhet.

Angivna konsekvenser av stadgandet i 4 § 5 mom. kunna särskilt för aktiebolag med detaljhandelsrätt medföra avsevärda olägenheter, som med ökad styrka framträda, ju större antal delägare bolaget räknar. När ett bolag ansöker om rättighet till detaljhandel med rusdrycker, skall enligt 17 § 2 mom. denna ansökan vara åtföljd av bland annat intyg om delägarnas behörighet att idka rörelsen, sålunda även av bevis, att samtliga delägare i bolaget råda över sig och sitt gods. Systembolagsföreningarnas förtroendenämnd har sig bekant mer än ett fall, då sådana bevis endast med största svårighet kunnat införskaffas av det skäl, att någon av bolagets delägare utflyttat till okänd ort. Skulle i ett dylikt fall de stadgade intygen om delägarnas behörighet att idka rörelsen icke kunna uppbringas vid tiden för ingivandet eller prövningen av ett bolags ansökan om detaljhandelsrättighet, riskerar bolaget att bli förklarad inhabilt för erhållande av den sökta rättigheten. På samma sätt kan den omständigheten, att en delägare i ett bolag under tiden närmast före prövningen av bolagets rättighetsansökan förlorat förutsättningarna att undfå tillstånd till försäljning enligt 4 §, diskvalificera bolaget såsom sådant. Då ingen rättslig möjlighet finnes att framtvinga försäljning av aktier, tillhörande en sålunda diskvalificerad delägare i bolaget, kan, vid en strängt formell tillämpning av 4 § 5 mom., resultatet bli, att stora samhällen, såsom t. ex. Stockholm eller Göteborg, för ett helt år framåt gå förlustiga detaljhandel med rusdrycker, även om förbud mot dylik handel inom dessa samhällen icke från något håll varit ens ifrågasatt.

Nu antydda olägenheter och risker torde kunna undanrödjas genom en sådan ändring av stadgandet i åberopade lagrum, att i fråga om detaljhandelsaktiebolag kravet, att delägarna skola äga undfå tillstånd till försäljning enligt 4 §, begränsas till ägarna av en viss majoritet, exempelvis fyra femtedelar, av bolagets aktier.

På anförda grunder tillåter sig systembolagsföreningarnas förtroendenämnd

hemställa, att kungl. kontrollstyrelsen, i samband med möjligen kommande förslag om andra ändringar i kungl. förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, ville hos Kungl. Maj:t göra framställning om att åt 4 § 5 mom. i nämnda förordning måtte givas följande lydelse:

Den, som ej äger undfå tillstånd till försäljning enligt denna paragraf, må ej heller vara styrelseledamot i bolag, varom i denna förordning sägs, dock gälle, vad sålunda stadgats, icke i fråga om ecklesiastik ämbets- eller tjänsteman, kyrkobetjänt eller i allmän tjänst anställd lärare.

Idkas sådan handel, som här avses, av aktiebolag, skola vid varje tid mer än fyra femtedelar av bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde finnas, så många aktier, att röstetalet för dem vid varje tid överstiger fyra femtedelar av röstetalet för bolagets samtliga aktier, ägas av personer, som äga undfå tillstånd till försäljning enligt denna paragraf.

Ej må någon, som ej kan erhålla sådant tillstånd, vara delägare i handelsbolag, varom i denna förordning sägs.»

*Kontroll-
styrelsen.*

Kontrollstyrelsen har vid berörda framställnings överlämnande förklarat sig icke hava något att erinra mot bifall till densamma.

*Departements-
chefen.*

Nu gällande villkor för styrelseledamotskap i detaljhandelsbolag skulle enligt förtroendenämndens förslag komma att bibehållas. Likaledes skulle bestämmelserna om kvalifikation för delägarskap i detaljhandelsbolag, som är handelsbolag, bliva oförändrade. Däremot skulle omförmälda villkor upphöra att gälla för en mindre, med hänsyn till sitt inflytande betydelslös del av aktieägarna i detaljhandelsbolag, som är aktiebolag. Jag finner mig under sådana förhållanden kunna förorda den föreslagna ändringen med allenast vissa formella jämkningar, betingade av de av mig tillstyrkta ändringarna i andra paragrafer.

Detta ändringsförslag är, liksom det beträffande 83 och 90 §§ framställda, oberoende av frågan om partihandeln med rusdrycker.

8 och 10 §§.

8 och 10 §§ äro likalydande med samma paragrafer i förra årets förslag.

12 §.

Enligt den lydelse, som 12 § 2 mom. hade i förra årets förslag, var den tid, för vilken partihandelsbolag kunde antagas, bestämd till minst fem högst tio år. Bevillningsutskottet hemställde emellertid om sådan ändring av momentets lydelse, att tiden begränsades till högst fem år. Ehuru vissa olägenheter torde kunna vara förenade med en så snäv begränsning av den tid, för vilken partihandelsrätt kan upplåtas, anser jag mig dock kunna tillstyrka den ifrågasatta ändringen.

För att giva ett tydligare uttryck åt Kungl. Maj:ts befogethet att

för viss tid upplåta uteslutande rätt till partihandel åt ett eller flera företag, har åt mom. 2 och 6 givits en något annan lydelse än den, de hade i förra årets förslag. Med hänsyn till den stora omfattningen av den rörelse, som partihandelsbolag utövar, anser jag det därjämte lämpligt, att ansökan skall vara ingiven minst ett år före den tidpunkt, då försäljningen är avsedd att taga sin början. Inträder det fall, som åsyftas i 2 momentets andra stycke, lär Konungen dock böra kunna föreskriva, att ansökan må kunna inlämnas kortare tid än ett år före den tidpunkt, då försäljningen skall taga sin början.

Som en motsvarighet till de bestämmelser, som för närvarande finnas intagna i 15 § 2 och 3 mom., anser jag, att i 12 § 2 mom. bör inflyta bestämmelse för det fall, att partihandelsbolag varder försatt i konkurs. 12 §, 1, 3, 4 och 5 mom. äro likalydande med samma moment i förra årets förslag.

13 § innehåller de bestämmelser, som reglera rusdryckstillverkares rätt att försälja sina produkter. I ett särskilt 3 mom. var i förslaget till 1922 års riksdag stadgat vad som i detta avseende skulle gälla i fråga om öltillverkare. Dylika särskilda bestämmelser angående öltillverkares rätt anser jag mig med hänsyn till de förslag till ändrade bestämmelser i fråga om försäljningen av maldrycker (proposition nr 131), som i annat sammanhang föreläggas innevarande års riksdag, icke nu böra föreslå. Skulle emellertid sistnämnda förslag ej vinna riksdagens bifall, bör till 13 § fogas ett tredje moment av följande lydelse:

»3. Öl, som icke utföres ur riket, må av tillverkare försäljas allenast till partihandelsbolag eller till bolag, som äger rätt till detaljhandel med rusdrycker.»

14, 15 och 16 §§ äro likalydande med samma paragrafer i förra 14, 15 och 16 årets förslag. §§.

På min hemställan erhöi i fjolårets förslag 19 § 2 mom. andra stycket (tredje stycket i årets förslag) sådan avfattning, att där omförmälda pris- och inköpsnämnd skulle tillsättas av kontrollstyrelsen, som jämväl skulle hava att fastställa instruktion för nämnden. Bevillningsutskottet ansåg emellertid, att med hänsyn till de åligganden, som ledamöterna i nämnden skulle hava sig anförtrodda, dessa borde tillsättas av Konungen. Likaså borde enligt utskottets mening instruktion för nämnden fastställas av Konungen. Då några praktiska olägenheter icke lär vara att befara av en sådan anordning, anser jag mig nu böra tillstyrka densamma.

13 §.

19 § 2 mom.

I överensstämmelse med vad jag i det föregående anført i fråga om 13 § anser jag det ej böra föreslås, att i 19 § 2 mom. intagas några bestämmelser, som hava avseende å försäljningen av öl. Skulle emellertid av mig tidigare omnämnda förslag till ändrade bestämmelser i fråga om maltdrycksförsäljningen ej vinna riksdagens bifall, bör 19 § 2 mom. tredje stycket erhålla följande lydelse:

»För tillsyn och övervakande av bolags inköp av andra rusdrycker än inom riket tillverkat öl tillsätter Konungen en pris- och inköpsnämnd av högst sju personer. Instruktion för nämnden fastställs av Konungen.»

46 §. Med hänsyn till vad jag i det föregående anført, då fråga var om 13 §, anser jag, att, under förutsättning att förslaget till ny maltdrycks- lagstiftning bifalles, 46 § bör upphöra att gälla. Skulle emellertid nämnda förslag ej vinna riksdagens bifall, bör 46 §, såsom sistlidet år föreslogs, erhålla följande lydelse:

»Bolag äger överenskomma med den, som tillverkar öl, att hos bolaget inköpt öl jämväl må, med iakttagande av de av kontrollstyrelsen för sådant fall meddelade föreskrifter, av tillverkaren försändas direkt till köpare.»

Skulle samma förslag av riksdagen bifallas men det till detta statsrådsprotokoll fogade förslaget till ändringar i rusdrycksförsäljnings- förordningen däremot avslås, bör paragrafen erhålla följande lydelse:

»Bolag äger överenskomma med den, som äger rätt till partihandel med vin, att sådan från bolaget inköpt dryck jämväl må, med iakttagande av de av kontrollstyrelsen för sådant fall meddelade föreskrifter, av partihandlaren försändas direkt till köpare.»

50 §. 50 § är likalydande med samma paragraf i fjolårets förslag.

75 §. Den lydelse av 75 §, jag nu förordar, innebär i förhållande till förra årets förslag allenast en formell ändring.

85 §. 85 § är likalydande med samma paragraf i förra årets förslag.

83 och 90 §§. I sammanhang med behandlingen av förslaget till de ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, som motsvarade dem, för vilka jag nu redogjort, anmälde jag förra året en framställning från generaltullstyrelsen om vissa ändringar i 83 § 1 mom. och 90 § 2 mom. rus-

drycksförsäljningsförordningen. Ändringen i 83 § 1 mom. avsåg införandet av uttrycklig föreskrift om att i momentet omförmäld återutförelse av utan tillstånd införda rusdrycker skulle ske inom fyra månader, efter det angivning enligt tullstadgan senast skolat äga rum. Skedde ej återutförelse inom denna tid, skulle varan hemfalla till kronan. Ändringen i 90 § 2 mom. avsåg införandet av bestämmelser, huru förfaras skulle med köpesumma, som erlagts för rusdrycker, vilka försålts på grund av stadgandet i 83 § 1 mom. eller bestämmelser i tullstadgan. Under hänvisning till vad jag förra året anförde om de ifrågasatta ändringarna, finner jag mig alltjämt böra förorda desamma, och tillåter jag mig uttryckligen betona, att anledning torde förefinnas att genomföra dessa ändringar, även om förslaget till partihandelns ordnande ej skulle av riksdagen bifallas.

Likaledes oberoende av frågan om partihandeln med rusdrycker är en ytterligare ändring i 90 § 2 mom., som jag nu finner mig böra förorda. I sagda moment finnes stadgat, att detaljhandelsbolag och parti-handlare vid inlösen av rusdrycker, som förklarats förbrutna, skola erlägga skäligt pris. Tillämpningen i praktiken av detta stadgande har visat sig medföra betydande svårigheter, då de mest skiftande meningar framförts rörande rätta innebörden av uttrycket »skäligt pris». Ur beslagarnas synpunkt har det givetvis varit av intresse att erhålla så höga pris som möjligt för beslagtagna rusdrycker. Under åberopande av före den nuvarande rusdrycksförsäljningsförordningens ikraftträdande gällande bestämmelser har man på sina håll till och med velat göra gällande, att med skäligt pris rätteligen skulle avses detaljhandelsbolagens utminuteringspris, i vilka ingå såväl nämnda bolags handelsvinst som jämväl omsättningsskatt. Även om så höga pris allenast i enstaka undantagsfall erlagts, läser dock redan detta exempel giva vid handen, att ett förtydligande av förevarande stadgande är av behovet påkallat. Med hänsyn till den synnerligen olikartade beskaffenheten av de rusdrycker, som hembjudas till inlösen, läser dock ej detaljbestämmelser böra inflyta i rusdrycksförsäljningsförordningen. Jag finner mig fördenskull böra förorda en sådan formulering, att bestämmandet av de grunder, efter vilka det skäliga priset skall fastställas, uppdrages åt pris- och inköpsnämnden. Pris- och inköpsnämnden läser därvid böra utgå ifrån att som skäligt pris i första hand skall betecknas det pris, till vilket varor av liknande beskaffenhet kunna inom landet tillverkas eller från utlandet anskaffas. I fråga om den varusort, högprocentig sprit, som torde vara den bland de beslagtagna rusdryckerna allmännast förekommande varusorten, och vilken enligt upplysningar, som jag inhämtat, på grund av bristande

renhetsgrad eller olämplig alkoholhalt i vanliga fall icke torde kunna utan särskild rektifikation eller annan åtgärd försäljas, lär pris- och inköpsnämnden vid fastställandet av prissättningsgrunder kunna finna viss ledning av inom landet gällande råbrännvinspris. Detsamma lär vara förhållandet ifråga om de övriga spritdrycker ävensom viner, i vilka allenast själva alkoholen kan utnyttjas.

Förordningens ikraftträdande.

Den föreslagna organisationen av partihandeln med rusdrycker synes lämpligen böra träda i kraft från och med ingången av nästkommande år. I förordningen har därför införts bestämmelse om ikraftträdande den 1 januari 1924. För att den nya ordningen i fråga om partihandeln skall kunna vinna tillämpning redan från den 1 januari 1924, lär därjämte böra föreskrivas dels att bestämmelserna i 12 § angående ordningen för partihandelsbolags antagande skola tillämpas redan under innevarande år, dels att ansökningar om rätt att från den 1 januari 1924 vara partihandelsbolag, skola, utan hinder av vad som eljest finnes stadgat om tid för ingivande av ansökan, kunna göras före september månads utgång innevarande år. Såsom konsekvens av den nya ordningen för partihandelsbolags antagande lär böra följa, att den kontrollstyrelsen enligt 13 § rusdrycksförsäljningsförordningen i den nuvarande lydelsen tillkommande befogenhet att meddela tillstånd till partihandel med rusdrycker upphör redan under innevarande år.

Enligt 13 § i dess nuvarande lydelse äger partihandelsbolag, för vilket partihandelsrätten återkallas på annan grund än missbruk av försäljningsrättigheten, rätt till två års uppsägningstid. Vid den nya partihandelsorganisationens genomförande lär rubbning icke böra ske i denna rätt. Stadgande härom synes böra intagas i övergångsbestämmelserna.

Förordningen angående tillverkning av brännvin.

9 § 2 mom.

I det till förra årets proposition fogade förslaget till ändringar i brännvinstillverkningsförordningen tillstyrktes intagande i 9 § 2 mom. av föreskrift om att för bestämmandet av priser å det brännvin, som tillverkare enligt 13 § rusdrycksförsäljningsförordningen är skyldig att sälja till där avsett partihandelsbolag, skulle tillsättas en prisnämnd. Partihandelssakkunniga, som föreslagit tillsättandet av en dylik nämnd, hade i fråga om nämndens verksamhet framhållit, att det naturligtvis vore avsett, att prisnämnden skulle träda i funktion endast för den händelse kontrahenterna icke kunde träffa frivillig överenskom-

melse om prissättningen. Denna enligt min mening fullt riktiga uppfattning torde dock lämpligen kunna komma till uttryck på ett något annat sätt, än vad som skett i förra årets förslag till lydelse av 9 § 2 mom. Jag anser mig nu böra förorda en sådan formulering av momentets lydelse, att nämndens trädande i funktion uttryckligen göres beroende av framställning från vederbörande partihandelsbolag eller tillverkare. Prisnämndens uppgift torde ej heller, såsom i förra årets förslag förutsattes, böra inskränkas till att avse allenast själva prissättningen, utan nämnden synes även lämpligen böra hava att taga befattning med övriga leveransvillkor, vilka för respektive parter torde kunna vara nära nog lika betydelsefulla som bestämmandet av priset. Nämnden skulle enligt förra årets förslag bestå av nio ledamöter, av vilka tre, däribland ordföranden, skulle utses av Kungl. Maj:t, tre av vederbörande partihandelsbolag och tre av tillverkarna. Det lär emellertid vara att befara, att tillverkarna, som utgöras av skilda grupper med i viss grad divergerande intressen, icke skulle anse sig väl tillgodosedda med en gemensam representation i nämnden. Det torde också kunna bliva förenat med vissa svårigheter att finna lämplig form för utseende av tillverkarnas ledamöter i nämnden. Dessa svårigheter synas emellertid undanröjas genom den av mig nu förordade anordningen, som lämnar åt den enskilda tillverkaren eller den sammanslutning av tillverkare, som påkallar nämndens ingripande, att utse representanter i nämnden. Vid sådant förhållande lär emellertid antalet ledamöter i prisnämnden kunna något inskränkas. Såväl tillverkares som partihandelsbolags berättigade intressen torde vara fullt tillgodosedda, om de vardera företrädas av två representanter. Kungl. Maj:t lär däremot enligt min mening böra utse tre ledamöter. Dessa lära ock av praktiska skäl böra utses ej för visst tillfälle utan årligen.

Den lydelse av 9 § 1 mom., som jag förordar, torde såsom konsekvens böra medföra en redaktionell ändring i 37 § 2 mom., innebärande borttagande av de straffbestämmelser för underlåten anmälan om destillering av brännvin, som nu finnas där intagna. 37 § 2 mom.

Då de av mig nu förordade ändringarna i brännvinstillverkningsförordningen sammanhånga med de ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, för vilka jag förut redogjort, lär även denna förordning böra träda i kraft den 1 januari 1924.

I fråga om det med de av mig nu förordade ändringarna i brännvinstillverkningsförordningen sammanhörande förslaget till vissa ändringar

*Förordningens
ikraftträdande.*

i näringsfrihetsförordningen, vilket förslag innebär, att rätten till rening av brännvin skulle förbehållas partihandelsbolag, läser hemställan om förslag angående proposition till riksdagen senare i dag komma att framläggas av chefen för handelsdepartementet.

**Departementschefens
hemställan.**

Föredragande departementschefen uppläser här efter förslag till

- 1) förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker; och
- 2) förordning om ändrad lydelse av 9 § och 37 § 2 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 (nr 86) angående tillverkning av brännvin, samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att antaga berörda förslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bil. litt. vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Martin Philipson.

Billaga I.

Ordning för Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen,

antagen vid ordinarie stämma den 11 juni 1920. Registrering beviljad den 30 juli 1920.

§ 1.

Detta bolag, vars firma är »Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen», är grundat på aktier med begränsad ansvarighet enligt bestämmelserna i 1910 års lag om aktiebolag.

§ 2.

Bolagets verksamhet har till föremål att framställa, förädla eller på annat sätt bereda sprit, brännvin och andra alkoholhaltiga drycker, att driva handel med dylika varor samt att handhava därmed i sammanhang stående rörelse.

§ 3.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

§ 4.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst 8,000,000 kronor och högst 24,000,000 kronor.

§ 5.

Aktie skall lyda å ettusen (1,000) kronor. Aktiebrevens skola ställas till viss man. Med varje aktiebrev skola följa vinstutdelningskuponger för tio år, varje å ett års utdelning, jämte talong. Efter dessa kupongers inlösen utgivas mot avlämnande av talongen behörigen kvitterad, nya kuponger till samma antal; och förfäres på samma sätt allt framgent.

§ 6.

Aktierna skola vara dels stamaktier, dels preferensaktier, vilka sistnämnda skola kunna utgivas till ett belopp av högst 23,500,000 kronor.

Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill sju för hundra av aktiebeloppet, ävensom rätt, att därest under ett eller flera år sådan utdelning ej kunnat lämnas, av följande års vinst bekomma vad däruti brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Därutöver skola prefensaktierna icke medföra rätt till utdelning av vinsten.

Å stamaktierna må utdelas endast det belopp, som motsvarar genomsnittlig aktiebelåningsränta för räkenskapsåret, uträknad av riksbanken.

Återstående vinst skall, efter det avsättningar till reservfond och pensionsfond blivit gjorda, i den mån den ej enligt § 8 användes för inlösen av preferensaktier eller för sådant ändamål avsättes, inlevereras till kungl. statskontoret för statsverkets räkning.

Då bolaget upplöses, skall innehavare av preferensaktie med förmånsrätt framför stamaktiernas ägare ur bolagets tillgångar erhålla ett belopp, motsvarande

rande aktiens nominella värde jämte nyss angivna utdelning i den mån, densamma ej guldits. Övriga tillgångar tillfalla stamaktiernas ägare.

Iakttagas skall att stamaktierna städse motsvara lägst en femtiondedel ($\frac{1}{50}$) av hela aktiekapitalet.

§ 7.

Därest beslut framdeles skulle komma att fattas angående aktiekapitalets ökning, skola förutvarande aktieägare äga företrädesrätt, envar i förhållande till antalet av honom innehavda aktier, till de nya aktierna, dock att, därest dessa skola helt och hållet eller delvis utgöras av stamaktier, förutvarande stamaktieägare ensamma skola äga på nyssnämnda sätt bestämd företrädesrätt till de nya stamaktierna.

§ 8.

Utelöpande preferensaktier skall bolaget kunna inlösa, dock att aktiekapitalet därigenom ej må nedsättas under minimikapitalet.

Vid dylik inlösen gälla följande bestämmelser:

Om av uppkommen årsvinst finnas till förfogande medel utöver vad som enl. § 6 erfordras för avsättande till fonder och för utdelning, äger bolaget använda sådant vinstöverskott till inlösen av preferensaktier.

Bolaget må för sådant ändamål ävenledes begagna på annat sätt anskaffade penningmedel.

Det antal intill samtliga preferensaktier, som för varje gång skall inlösas, bestämmas med enkel majoritet å bolagsstämma och bestämmas ordningen för inlösen genom utlottning inför notarius publicus i Stockholm.

Innehavare av utlottad preferensaktie är skyldig att en månad efter uppsägning, verkställd i den ordning som i fråga om meddelanden till aktieägarna är föreskriven, för densamma taga lösen med ett belopp, motsvarande aktiens nominella värde jämte ränta efter sju procent om året från det löpande räkenskapsårets början samt dessutom möjligen ogulden utdelning för föregående år, dock att, därest under tiden före den 1 januari 1923 beslut fattas om inlösen av preferensaktier till antal, som för ett år överstiger en femtedel av det vid bolagets bildande utsläppta preferensaktiekapitalet, skall för den del av det inlösta aktiebeloppet, som överstiger en femtedel, lämnas lösen, som — förutom ränta och ogulden utdelning efter förut angivna grunder — motsvarar 103 procent av aktiens nominella belopp. Genom lottning inför notarius publicus bestämmas de aktier, som skola inlösas efter sistnämnda grund.

Från den dag, då lösenbeloppet förfallit till betalning, upphör all räntebereäkning därå.

Då aktie enligt vad ovan sagts blivit inlöst, skall aktiebrevet genom styrelsens försorg förses med påskrift om inlösandet.

§ 9.

Av bolagets aktier må allenast så många aktier, att röstetalet för dem utgör viss del, vid varje tid mindre än en femtedel av röstetalet för bolagets samtliga aktier, genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars

aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits sådant förbehåll, som avses i 2 § av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, dock att utan hinder av nu gjorda förbehåll aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § av nyssnämnda lag.

§ 10.

Bolagets styrelse består av åtta ledamöter med fyra suppleanter för dem. Kungl. Maj:t utser fyra ledamöter i styrelsen, därav en såsom ordförande och en såsom vice ordförande, samt två suppleanter. Övriga styrelseledamöter och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma.

Styrelsen är beslutsför, när fyra av styrelsens medlemmar, däribland två av de av Kungl. Maj:t utsedda, finnas tillstädes. Om ett jämnt antal styrelseledamöter äro tillstädes och lika röstetal står mot lika, äger ordföranden utslagsröst.

§ 11.

Bolagets firma tecknas av den eller dem bland styrelsens ledamöter eller suppleanter, som styrelsen därtill utser. Styrelsen må ock bemyndiga annan än styrelseledamot eller suppleant att teckna firman.

§ 12.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen å ordinarie bolagsstämma två revisorer och två suppleanter för dem för tiden, intill dess å nästa ordinarie bolagsstämma nytt val ägt rum.

Kungl. Maj:t äger att för samma tid utse två revisorer och två suppleanter för dem.

§ 13.

Bolagets räkenskaper skola för den 31 december varje år i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 april påföljande år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning och balansräkning för senaste räkenskapsåret skola för granskning överlämnas till de utsedda revisorer, vilka senast den 1 maj böra över granskningen avgiva skriftligt utlåtande, däri ansvarsfrihet för styrelsen bestämt tillstyrkes eller avstyrkes.

§ 14.

Bolagsstämma öppnas av styrelsens ordförande eller, vid förfall för honom, av annan ledamot av styrelsen, varefter närvarande röstberättigade genom öppen omröstning sig emellan välja ordförande vid stämman.

§ 15.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året före juni månads utgång.

Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret tillika med revisorernas utlåtande över den av dem verkställda granskningen.

Utom övriga frågor, vilka i behörig ordning till stämmans avgörande hän-
skjutas, skola å stämman följande ärenden till behandling förekomma, nämligen:

1. Fastställande av balansräkning;
2. Fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid förvalt-
ningsberättelsen omfattar;
3. Fråga om användning av den vinst, som å bolagets rörelse uppkommit,
samt, därest vinstutdelning beslutes, när densamma får av aktieägarna
lyftas;
4. Val av styrelseledamöter och suppleanter för dem; samt
5. Val av revisorer och revisorssuppleanter.

§ 16.

Å bolagsstämmor må aktieägare rösta för fulla antalet av envar ägda
aktier. Varje stamaktie medför femtio röster, varemot varje preferensaktie
allenast medför en röst.

§ 17.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarna
skola ske medelst kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Kungörelse angående
ordinarie bolagsstämma skall vara införd i tidningen senast fjorton dagar före
stämman och kungörelse angående extra stämma senast åtta dagar före
stämman.

§ 18.

Denna bolagsordning får ej ändras utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

Bilaga II.**Avtal.**

Sedan aktiebolaget Stockholmssystemet, här nedan kallat säljaren, till undertecknade bankdirektören M. Billing, doktorn Ivan Bratt, professorn Helge Bäckström, kammarrättsrådet C. Carleson, direktören Allan Cederborg, riksgäldsfullmäktigen greve G. Lagerbjelke, fabriksidkaren C. J. Lund, kansli-sekreteraren Alfred Peyron, bankdirektören O. Rydbeck och advokaten John Tjerneld, här nedan benämnda köparna, försålt samtliga stamaktierna, uppgående till ett antal av 400, i aktiebolaget Vin- & spritcentralen, har i samband därmed och i enlighet med nådigt brev i ämnet den 5 mars 1920 träffats följande avtal att gälla dels mellan säljaren och köparna, dels mellan köparna och svenska staten och dels mellan köparna inbördes.

§ 1.

Säljaren överlåter till envar av köparna 40 stycken av ifrågavarande aktier med 1920 och efterföljande års kuponger till ett pris enligt parikurs av ettusen (1,000: —) kronor för stycket jämte sju (7) procents ränta därå från och med den 1 januari 1920 till dess likvid sker. Aktierna transporteras på köparna, så snart detta avtal blivit av Kungl. Maj:t godkänt samt köpesumman blivit erlagd.

§ 2.

1. Köparna förbinda sig att icke överlåta aktierna till annan än statsverket eller den Kungl. Maj:t på förslag av styrelsen för aktiebolaget Vin- & spritcentralen godkänner såsom innehavare av aktierna.

2. Skulle aktier annorledes än genom överlåtelse, som i 1 mom. avses, lagligen övergå från någon av köparna till person, som icke på sätt i nämnda mom. sägs, godkännes såsom innehavare av desamma, är statsverket berättigat att inlösa samma aktier med löpande och efterföljande års kuponger till parikurs med tillägg av sju procents ränta från och med den 1 januari det år, inlösen sker.

3. Innehavare av aktie, som överlåtits enligt bestämmelserna i denna paragraf, är skyldig ikläda sig de förpliktelser detta avtal innehåller.

§ 3.

Köparna förbinda sig att, närhelst statsmakterna så påfordra, till statsverket överlåta samtliga ifrågavarande aktier med löpande och efterföljande års kuponger enligt parikurs med tillägg av sju procents ränta från och med den 1 januari det år, överlåtelsen sker, dock under förbehåll att statsverket åtager sig att av preferensaktieägare i aktiebolaget Vin- & spritcentralen, vilka inom tre månader efter dagen för överlåtelsen sådant påkalla, inlösa dem tillhöriga preferensaktier med belopp, som innehavare av dylika aktier enligt 6 § i bolagsordningen i händelse av aktiebolaget Vin- & spritcentralens upplösning äga ur bolagets tillgångar utbekomma.

§ 4.

Köparna förbinda sig att till säkerhet för fullgörandet av vad i 2 och 3 §§ här ovan blivit stadgat deponera ifrågavarande aktier i Sveriges riksbank under förbud för banken att annat än med Kungl. Maj:ts medgivande och på villkor, som Kungl. Maj:t må bestämma, utlämna aktierna; dock att köpare, som för likviderande av sina aktier behöver i annan bank eller hos statsinstitution belåna desamma, skall äga att i stället för aktierna till riksbanken överlämna en av långivaren utgiven förbindelse av innehåll, att de belånade aktierna icke komma att av långivaren utlämnas utan Kungl. Maj:ts medgivande.

§ 5.

Vid bolagsstämma skall talan för samtliga stamaktierna föras av en enda av köparna därtill utsedd person. Kunna köparna icke enas om valet av sådan person, eller vägrar någon av dem att delta i valet, anses den vald, om vilken de flesta förena sig. Vid lika röstetal avgör lotten.

§ 6.

För giltigheten av detta avtal fordras, att detsamma godkännes av Kungl. Maj:t.

§ 7.

Av detta avtal erhåller säljaren ett och köparna gemensamt ett exemplar, varjämte särskilda exemplar därav överlämnas till chefen för finansdepartementet, kontrollstyrelsen, statskontoret och fullmäktige i Sveriges riksbank.

Stockholm den 1 september 1920.

För aktiebolaget Stockholmssystemet:

F. BERGENHOLTZ.		G. WAHL.
M. BILLING.	IVAN BRATT.	HELGE BÄCKSTRÖM.
CONRAD CARLESON.	ALLAN CEDERBORG.	G. LAGERBJELKE.
C. J. LUND.	ALFRED PEYRON.	O. RYDBECK.
	JOHN TJERNELD.	

Hrr generalkrigskommissarien F. Bergenholtz', direktören G. Wahls, bankdirektören M. Billings, doktorn Ivan Bratts, professorn Helge Bäckströms, kammarrättsrådet C. Carlesons, direktören Allan Cederborgs, riksgäldsfullmäktigen greve G. Lagerbjelkes, fabriksidkaren C. J. Lunds, kanslisekreteraren Alfred Peyrons, bankdirektören O. Rydbecks och advokaten John Tjernelds egenhändiga namnteckningar bevittna:

C. NORLIN.

S. NEDAHL.

Ovanstående avtal godkännes.

Stockholm den 19 oktober 1920.

Å Kungl. Maj:ts och Kronans vägnar:

RICKARD SANDLER.

Statsrådet R. Sändlers egenhändiga namnteckning bevittnas:

KARL SKOGMAN.

B. VON ESSEN.

Bilaga III.**Utkast**

till

avtal angående upplåtande åt Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen av rätt att idka partihandel med rusdrycker.

Med föranledande av 12 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, sådant detta lagrum lyder enligt förordningen den 1923, upplåter Kungl. Maj:t å svenska statens vägnar härmed för en tid av fem år från och med den 1 januari 1924 till och med den 31 december 1928 åt Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen (här nedan kallat Spritcentralen) rätt att inom riket bedriva partihandel med rusdrycker med de rättigheter och skyldigheter, som enligt nämnda förordning och eljest enligt gällande författningar tillkomma partihandelsbolag, som i ovannämnda lagrum avses, samt på följande villkor i övrigt.

§ 1.

Kungl. Maj:t upplåter icke för tid, under vilken detta avtal är gällande, sådan rätt till partihandel med rusdrycker, som ovan sagts, åt annat bolag än sådant, i vilket Spritcentralen har övervägande inflytande.

Spritcentralen avstår från och med den 1 januari 1924 från det bolaget av kontrollstyrelsen meddelade tillstånd till partihandel.

§ 2.

Det åligger Spritcentralen

att under den tid, avtalet gäller, bedriva sådan handel, som partihandelsbolag skall handhava,

att, för vinnande av största möjliga besparing av omkostnader, å alla områden av sin verksamhet anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt,

att bedriva inköp, tillverkning och beredning av rusdrycker på sådant sätt, att berättigade handelsintressen från leverantörer tillgodoses, att garanti vinnes för en fullt ärlig varubeteckning, och att behörig hänsyn tages till den konsumerande allmänhetens smak och vanor,

samt att vid sin försäljning av rusdrycker tillämpa sådana prissättningsgrunder, att den konsumerande allmänheten skyddas mot obehörig fördyring av varorna, på samma gång som åt bolaget beredes skälig inkomst av rörelsen.

§ 3.

För kontroll och tillsyn över Spritcentralens rörelse och förvaltning ävensom rörelsen i och förvaltningen av bolag, vilka i förhållande till Spritcentralen äro att anse såsom dotterbolag, äger Kungl. Maj:t utse en för ändamålet lämplig person att vara jourhavande direktör hos Spritcentralen. Jourhavande direktören skall vara närvarande vid alla sammanträden med styrelsen för Sprit-

centralen och äger rätt att, när han så finner erforderligt, deltaga i styrelsesammanträde hos dotterbolag. Då jourhavande direktören är närvarande vid styrelsesammanträde, äger han deltaga i överläggningarna med rätt att, där hans mening avviker från styrelsens beslut, få densamma antecknad till protokollet. Finner jourhavande direktören sig böra påkalla sammanträde med styrelsen i visst bolag, skall styrelsens ordförande vara skyldig utlysa sådant sammanträde. Jourhavande direktören äger att för fullgörande av sitt uppdrag, när helst han så önskar, taga del av bolagens samtliga handlingar och räkenskaper samt inspektera deras förråd och tillhörigheter. Närmare bestämmelser om jourhavande direktörens åligganden meddelas i en för honom av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion. Avlöning till jourhavande direktören fastställas av Kungl. Maj:t och gäldas av Spritcentralen.

§ 4.

För åvägabringande av planmässigt samarbete mellan Spritcentralen och dess dotterbolag skall finnas ett direktörsråd. Rådet skall dels söka åstadkomma nödig enhetlighet rörande inköp, prissättning, benämning och salmförande av viktigare varuslag, dels ock avhandla frågor rörande tjänstemäns och arbetarepersonals avlöningar och arbetsvillkor samt i övrigt alla spörsmål av större betydelse för bolagens handhavande av sin verksamhet. Verkställande direktör må icke vidtaga åtgärd i strid mot av rådet gjort uttalande, med rätt dock för honom att hänskjuta frågan till styrelsens avgörande.

Ledamöter av rådet skola vara verkställande direktören och vice verkställande direktören i Spritcentralen ävensom verkställande direktörerna i dotterbolag med partihandelsrätt samt cheferna för mera självständiga avdelningar inom Spritcentralen. Därjämte utser Spritcentralens styrelse tre ledamöter av rådet, av vilka en skall vara rådets ordförande och en dess vice ordförande. Av dessa tre ledamöter skall minst en utses bland de av Kungl. Maj:t tillsatta ledamöterna av Spritcentralens styrelse.

Jourhavande direktören är självskriven ledamot av rådet. Skulle han finna något av rådet gjort uttalande ej överensstämma med de intressen, vilka det tillkommer honom att bevaka, skall sådan fråga hänskjutas till avgörande av vederbörande bolags styrelse.

§ 5.

Spritcentralen skall till de av Kungl. Maj:t utsedda revisorernas disposition ställa erforderliga penningmedel att av dem användas för anordnande av sifferrevision och övrig kontroll, som de pröva nödig.

§ 6.

Spritcentralen må ej efter denna dag utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva aktier eller andelar i annat bolag eller ekonomisk förening.

§ 7.

Beträffande Spritcentralens rätt till avskrivningar och avsättningar till fonder skall gälla,

att årligen må avskrivas å byggnader högst fem procent och å inventarier högst femton procent, samt att för ytterligare avskrivningar fordras Kungl. Maj:ts särskilda medgivande,

att till reservfond årligen må avsättas högst tjugu procent av årsvinsten, och *att*, när reservfonden uppgår till femtio procent av aktiekapitalet, vidare avsättning till denna fond ej må äga rum utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande,

att till pensionsfond årligen må avsättas belopp, som prövas skäligt, dock högst fem procent av årsvinsten, och *att*, när pensionsfonden uppgår till tio procent av aktiekapitalet, vidare avsättning till denna fond ej må äga rum utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande,

samt att i övrigt avsättning till fonder ej må äga rum.

§ 8.

Spritcentralen må ej efter denna dag utan Kungl. Maj:ts tillstånd ikläda sig ekonomiska förpliktelser för dotterbolag eller lämna dotterbolag försträckning.

§ 9.

Spritcentralen må efter denna dag, så länge dotterbolag är anslutet till Spritcentralen, icke vidtaga eller biträda åtgärd, varigenom Spritcentralens inflytande över bolagets rörelse och verksamhet förminskas.

§ 10.

Spritcentralen förbinder sig att tillse:

att gällande bestämmelser om rätt till vinstutdelning från dotterbolag och tillgångarnas fördelning vid eventuell upplösning av dotterbolag icke i för Spritcentralen ogynnsam riktning förändras,

att av dotterbolag ej verkställas avskrivningar eller avsättningar till fonder i vidare mån än enligt de bestämmelser, som enligt § 7 gälla för Spritcentralen,

att dotterbolag icke utan särskilt medgivande från Spritcentralen ikläder sig förpliktelser, som kunna medföra avsevärda utgifter, eller verkställer mera betydande kapitalplaceringar,

att en av ledamöterna i varje dotterbolags styrelse utses bland de av Kungl. Maj:t tillsatta ledamöterna i Spritcentralens styrelse,

att beträffande dotterbolag, för vilket enligt bolagsordningen skall utses mer än en revisor, en av de utav Kungl. Maj:t tillsatta revisorerna hos Spritcentralen jämväl utses till revisor hos dotterbolaget,

samt att jourhavande direktören beredes tillfälle att fullgöra de skyldigheter, som enligt § 3 och av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion åligga honom för kontroll och tillsyn över dotterbolags rörelse och förvaltning.

§ 11.

Spritcentralen förbinder sig att, så snart sådant av Kungl. Maj:t påfordras och utan avsevärdare förlust för Spritcentralen kan ske, avveckla sitt förhållande till dotterbolagen Aktiebolaget Nya Grand Hotell och Porterbryg-
Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 135 häft. (Nr 170.) 7

geri Aktiebolaget D. Carnegie & Co., antingen genom försäljning av Spritcentralens innehav av aktier i dessa bolag eller på annat sätt, som kan finnas lämpligt.

§ 12.

Skulle tvist uppstå mellan staten och bolaget rörande rätta tolkningen av detta avtal, skall dylik tvist avgöras enligt gällande lag om skiljemän. Skiljemännen skola vara tre till antalet och tillsättas på det sätt, att vardera parten utser en och överståthållarämbetet den tredje.

Stockholm den

1923.

Bilaga IV.

Utkast

till

instruktion för den av Kungl. Maj:t utsedde jourhavande direktören i aktiebolaget Vin- och Spritcentralen.

§ 1.

Den i enlighet med avtal den 1923 mellan Kungl. Maj:t å svenska statens vägnar och aktiebolaget Vin- och Spritcentralen (här nedan kallat Spritcentralen) av Kungl. Maj:t utsedde jourhavande direktören i nämnda bolag skall, med särskilt aktgivande på att statens och det allmännas intressen varda av bolaget och dess dotterbolag behörigen tillvaratagna, göra sig noga underrättad om bolagets och dess dotterbolags förhållanden samt med uppmärksamhet följa bolagens verksamhet och därvid i synnerhet övervaka, att bolagen i allo ställa sig till efterrättelse ej mindre de vid varje tid gällande bestämmelser å rusdryckslagstiftningens område än även föreskrifterna i den för vederbörande bolag gällande ordningen samt i de mellan Kungl. Maj:t och Spritcentralen ävensom annat bolag med partihandelsrätt träffade avtalen.

Särskilt åligger det honom därvid:

att närvara ej mindre vid alla sammanträden med styrelserna i Spritcentralen och dotterbolag med partihandelsrätt än även vid bolagsstämmor, såväl ordinarie som extra, med dessa bolag,

att, när omständighet därtill kan föranleda, övervara sammanträde med styrelse i annat dotterbolag till Spritcentralen,

att närvara vid sammanträde med det i § 4 av ovannämnda avtal mellan Kungl. Maj:t och Spritcentralen omnämnda direktörsrådet,

att i regel vara tillstädes å Spritcentralens huvudkontor under den dagliga kontorstiden,

att granska uppgörandet av kalkylerna rörande vederbörande bolags fabrikat samt varornas försäljningspris,

att vaka över att vid bokslutens uppgörande bolagens tillgångar upptagas till skäligen värden,

att i god tid före varje bolagsstämma, såväl ordinarie som extra, med Spritcentralen hos chefen för finansdepartementet göra anmälan om stämman,

samt att årligen, så snart ske kan, till chefen för finansdepartementet ingiva de av styrelserna för Spritcentralen samt dess dotterbolag avgivna förvaltningsberättelser ävensom vinst- och förlusträkningar för samma bolag.

§ 2.

Finner jourhavande direktören under utövande av sin befattning någon vittagen eller tillämnad åtgärd sådant föranleda, bör han hos ordföranden i vederbörande bolags styrelse påkalla utlysande av sammanträde med styrelsen.

§ 3.

Därest jourhavande direktören anser sig icke kunna biträda beslut, som vid styrelsesammanträde i något av bolagen fattats, bör han låta till protokollet anteckna sin avvikande mening.

§ 4.

Finner jourhavande direktören något av vederbörande bolag eller dess styrelse fattat beslut stridande mot gällande bestämmelser å rusdryckslagstiftningens område eller mot föreskrifterna i den för bolaget gällande ordningen eller mot de mellan Kungl. Maj:t och bolag med partihandelsrätt träffade avtal, eller anser han eljest i vederbörande bolags förvaltning något hava förekommit, som kan påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, har han att ofördröjligen därom göra anmälan hos chefen för finansdepartementet.

§ 5.

Kungl. Maj:t utser särskild ställföreträdare för jourhavande direktören att vid semesterledighet eller tillfälligt förfall uppehålla tjänsten.